

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

ROK ERJAVEC

PROPAGANDA ZDA V VIETNAMSKI VOJNI

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

ROK ERJAVEC
Mentor: red. prof. dr. MARJAN MALEŠIČ

PROPAGANDA ZDA V VIETNAMSKI VOJNI

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

Propaganda ZDA v Vietnamski vojni

Propaganda in psihološko bojevanje imata v sodobnem bojevanju vse pomembnejšo vlogo, saj je v 20. stoletju prišlo do sprememb in napredka v načinu bojevanja, še posebej po 2. svetovni vojni. ZDA so svoje izkušnje z uporabo propagande iz 2. svetovne vojne in korejske vojne nadgradile in izpopolnile v vietnamski vojni, ki predstavlja mejnik na področju psihološkega bojevanja. Ameriška propaganda v vietnamski vojni je bila usmerjena na vietnamsko ljudstvo, tako s Severa kot z Juga, na ameriške zaveznike v Evropi ter na ameriško javnost. Na Severu Vietnam je bil njen cilj zmanjševati podporo komunističnemu režimu, na jugu pa pridobivanje naklonjenosti domačemu. Pri svojih evropskih zaveznikih so ZDA iskale predvsem politično podporo, ki so jo potrebovale za legitimizacijo poseganja v notranje zadeve suverene države, pri domači javnosti pa so poskušale doseči čim višjo podporo vmešavanju v dogajanje v Vietnamu. Nabor propagandnih aktivnosti za vsako od ciljnih javnosti je bil zelo obsežen, kljub temu pa vprašanje uspešnosti ameriške propagande ostaja odprto; nenazadnje so ZDA to vojno izgubile.

Ključne besede: propaganda, ZDA, Vietnam, psihološko bojevanje.

US propaganda in the Vietnam War

Owing to the fact that in the 20th century, particularly after the Second World War, warfare methods were the subject of considerable change and progress, propaganda and psychological warfare in modern warfare are gaining ground. The USA experience in using the Second World War and Korean War propaganda was upgraded and enhanced in Vietnam War, which represents a milestone in the area of psychological warfare. The American Vietnam War propaganda was aimed at Vietnamese people coming from North or South, American allies in Europe and American public. While in North Vietnam, the objective of propaganda was to reduce the Communist regime support, its purpose in South Vietnam was to facilitate the local regime support. With their European allies the USA were seeking especially political support needed for legitimating the interference in internal affairs of a sovereign country. With the American public, on the other hand, they were trying to reach the highest possible support for interfering in Vietnam affairs. The scope of propaganda activities was highly extensive for each respective target public, yet the question of American propaganda effectiveness remains unresolved. After all, it was the USA that lost the war.

Keywords: propaganda, USA, Vietnam, psychological warfare.

KAZALO

Uvod	7
1. Razlaga pojmov	11
2. Propaganda	12
2.1 Pojav in definicija propagande.....	12
2.2 Vrste propagande.....	14
3. Vietnamska vojna	15
3.1 Zgodovinsko ozadje	15
3.2 Kronologija.....	16
4. Propaganda kot instrument zunanje politike v Vietnamu	21
4.1 Namen ameriške propagande	21
4.2 Pregled razsežnosti, uporabljenih orodij in infrastrukture	22
4.3 Ameriške psihološke operacije.....	23
4.3.1 Glavni psihološki pozivi in teme.....	24
4.3.2 Taktične vojaške operacije	25
4.3.3 Pot v svobodo	27
4.3.4 Programi za predajo	27
4.3.4.1 Program Chieu Hoi (Odprte roke).....	27
4.3.4.2 Program Kit Carson Scouts	28
4.3.5 Psihološka ofenziva proti Severu	29
4.3.5.1 Kampanje z letaki.....	29
4.3.5.2 Radijsko oddajanje	33
4.3.6 Hearts & Minds (Bitka za srca na Jugu)	34
5. Podpora v ZDA	37
5.1 Vojna in mediji.....	38
5.2 Vietnamizacija.....	40
5.3 Padajoča morala in droge	43
5.4 Protivojne demonstracije, protivojna gibanja.....	44
5.4.1 Pohod na Washington (21. oktober 1967).....	44
5.5 Pentagonski papirji.....	44

6. Evropa	45
6.1 Velika Britanija	46
6.2 Zahodna Nemčija	48
6.3 Francija.....	48
7. Ocena učinkovitosti.....	50
Sklep	53
Literatura / viri.....	55

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

ARVN – (Army of the Republic of Vietnam) – Vojska Južnega Vietnama

Jug – Južni Vietnam

JUSPAO (Joint U.S. Public Affairs Office) – Ameriška služba za organizacijo, koordinacijo in vodenje vseh ameriških psiholoških operacij v Vietnamu, vključno za svetovanje in pomoč vladi Južnega Vietnama

NOF – Narodnoosvobodilna fronta (Vietkong)

PSYOP (Psychological Warfare Operations) – Operacije psihološkega bojevanja

PSYWAR – (Psychological Warfare) – Psihološko bojevanje

Sever – Severni Vietnam

USIA (The United States Information Agency) – Ameriška agencija za informiranje

VC – Vietkong

VOA (Voice of America) – Glas Amerike

Uvod

Ko se spopadejo biki in bizoni, umrejo muhe in komarji.

(vietnamski pregovor)

Vietnamska vojna je ena tistih grozovitih vojn, ki kljubuje vsem opisom. Bila je najdaljša vojna, v katero so bile vpletene ZDA, trajala je od leta 1945 do leta 1975, če upoštevamo samo čas, v katerem so bile vpletene ameriške oborožene sile, pa od leta 1965 do leta 1973. Obenem je bila to tudi prva vojna, ki so jo Združene države izgubile, čeprav so zaradi svoje superiorne moči, sredstev, logistike in mobilnosti dobile skoraj vsako bitko. To je bila tudi prva vojna, ki jo je televizija prinesla neposredno v ameriške dnevne sobe (the living room war). Za vojake, ki so se v njej bojevali, je bila moreča in jih je spravljala ob pamet, saj je bila to do tedaj nekonvencionalna vojna brez jasnih frontnih črt, proti nasprotniku, ki je bil pogosto oblečen v civilna oblačila, in ni imela jasnih ciljev, štel je le »število ubitih«.

Vojna je po uradnih podatkih vzela življenje 57.939 Američanov, stala okoli 150 milijard dolarjev in rezultirala v 4 milijonih mrtvih ali ranjenih Vietnamcev na obeh straneh demarkacijske črte, kar je bila tedaj desetina prebivalstva Severnega in Južnega Vietnama. Vietnamska vojna je Američane razdelila kot še nobena stvar vse od ameriške državljanske vojne naprej, zelo verjetno pa je bila tudi najbolj napačno razumljena vojna v ameriški zgodovini.

Bila je frustrirajoča in begajoča, ter je tako zelo razvnela strasti na vseh straneh širom ZDA, da je po Pariškem mirovnem sporazumu in umiku zadnjih ameriških sil leta 1973 povzročila, da so Američani padli v trans kolektivne pozabe. Veterani, ki so se vrnil domov, so bili pozabljeni in izolirani. Ni bilo nikakršnih obtožb, niti se ni iskalo krivca, kdo je izgubil vojno, kdo je sploh bil kriv, da je do nje prišlo. Sčasoma, ko je vietnamska vojna prešla iz predmeta kontroverznih javnih polemik in trenj ter postala del ameriške zgodovine, je postala predmet boljšega razumevanja, začel se je proces razkrivanja mita te vojne. Vojne, ki je v bistvu nihče ni dobil, nihče res zmagal.

Severni Vietnam je seveda slavil vojaško zmago, tu ni dvoma. Vseeno pa so komunisti s svojih prihodom na oblast in z »osvoboditvijo« dežele postali prav tako skorumpirani in represivni kot režim, ki so ga spodnesli. Obe polovici države so s slabim ekonomskim vodenjem osiromašili, obenem pa povzročili, da je na stotine tisočev njihovih sonarodnjakov zapustilo svojo državo, kar je bil precedens v dolgi in žalostni vietnamski zgodovini bojevanja za samostojnost. Ne gre pa seveda pozabiti, v kakšnem slabem stanju so državo prejeli. Državo, ki je bila opustošena, razrita, požgana. Posledice ameriških množičnih bombardiranj bodo še dolgo vidne, narava in ljudje pa si še lep čas ne bodo opomogli od izpostavljenosti različnim kemijskim orožjem (kot sta na primer agent orange in agent white), ki so naredila nepopravljivo škodo.

Posredna ameriška vpletenost na območju se je pričela s koncem 2. svetovne vojne leta 1945, ko je ameriški predsednik Truman podprl Francijo pri njeni nameri o ponovni osvojitvi bivše kolonije, Vietnama. Francozi so na vsak način hoteli dobiti nazaj deželo, ki je pravzaprav nikoli niso imeli, ki ni bila njihova. Vsak nadaljnji ameriški predsednik je potem s kakšnim podpisom ali kakšno izjavo sčasoma dodal še kakšno dodatno obvezo, ter s tem krepko zmanjšal manevrski prostor za svojega naslednika.

Grožljivemu masakru, ki je kasneje na žalost sledil v Vietnamu, bi se povečini seveda dalo izogniti, če bi Združene države Amerike oziroma njihovo vodstvo z vsemi svojimi svetovalci prej doumele, da ima vietnamsko ljudstvo 2000-letno tradicijo upiranja in bojevanja proti raznim zavojevalcem: Kitajski, Franciji in Japonski, ter da je bil za številne prebivalce Vietnama Hošiminh legitimni naslednik te velike tradicije upiranja. Marionetni saigonski režim, ki so ga od vsega začetka z denarjem, opremo in svetovanjem zelo podpirale ZDA, tega nikoli ni imel.

Ameriška javnost se je sčasoma vojne naveličala, televizijska slika v dnevni sobi je namreč hitro razbila romantično podobo vojne, ki so je bili ljudje vajeni iz časopisov in dni radia. To ni bila Velika vojna, niti 2. svetovna vojna. To niti ni bila Korejska vojna. Vietnamska vojna je bila drugačna. Televizijska slika z bojišča je naredila svoje, prav tako poročevalci s prvih bojnih linij. To je postala zelo žalostna vojna, v kateri so ameriški bombniki zaradi ene čete upornikov zbombardirali ogromne količine džungle, vmes pa še nekaj vasi.

Ameriški liberalci so vojno označili za nemoralno, konservativci pa za vojno, ki se je ne da dobiti. Študentska populacija je bila s svojimi izgredi in demonstracijami prav tako zelo jasno proti ameriškemu vmešavanju v Vietnamu. Tako se potem samo po sebi zastavi vprašanje, kdo je sploh še podpiral vojno?

Pod naraščajočimi domačimi pritiski je tako predsednik Nixon leta 1973 privolil v končanje vojne, ki se je uradno zaključila s Pariškim mirovnim sporazumom.

Vietnamska vojna je prinesla dvome o ameriški moči, o tem kdaj in kako jo uporabiti. Lekcije vojne so nejasne. Kaj bi bilo treba storiti? Verjetno je eno jasnih sporočil vietnamske vojne to, da se v vojno ne gre brez splošne podpore ljudstva.

V svojem diplomskem delu želim preučiti Združene države Amerike in njihovo propagando v času vietnamske vojne, se pravi od leta 1964, ko je prišlo do neposrednega vojaškega ameriškega vmešavanja v Južnem Vietnamu, do podpisa mirovnega sporazuma v Parizu leta 1973 in do dokončnega umika ameriških enot leta 1975.

Propaganda ZDA me bo zanimala na treh ravneh:

- Način, na katerega so ZDA ameriškemu ljudstvu prikazovale vmešavanje v notranje zadeve druge države in nujnost le-tega.
- Načini in vrste propagande v boju proti komunističnim upornikom Južnega in Severnega Vietnama ter pridobivanje naklonjenosti med prebivalstvom.
- Propaganda in prikazovanje vietnamske vojne mednarodni skupnosti in iskanje podpore pri zaveznikih v Evropi.

V prvem poglavju bom predstavil propagando – njen nastanek in vrste propagande. Sledilo bo poglavje s predstavitvijo kronološkega poteka vietnamske vojne. V naslednjih treh poglavjih se bom ukvarjal s tremi različnimi ravnmi ameriške propagande: tiste, ki so jo izvajali v Vietnamu,

tiste, ki je potekala na ameriških tleh in tretje, s katero so skušali upravičiti vojno pri svojih zaveznikih v Evropi. V zadnjem poglavju bom analiziral uspeh posameznih ravni propagande.

Za izdelavo diplomskega dela bom uporabil predvsem metodo analize vsebine razpoložljivih primarnih in sekundarnih virov. Poleg tega bom pri oblikovanju nabora osnovnih pojmov, s katerimi se bom ukvarjal v svojem diplomskem delu, uporabil še primerjalno metodo in z njo primerjal definicije in poglede različnih avtorjev.

V nadaljevanju bom uporabil tudi zgodovinsko-analitično metodo, s katero bom predstavil dogajanje v Vietnamu, ki je posledično vodilo tudi do vstopa ameriških oboroženih sil v vojno, ter podrobnejši kronološki potek vojne po ameriškem vstopu vanjo. Z opisno oziroma deskriptivno metodo bom predstavil delovanje, ciljne skupine in cilje ameriške propagande ter predstavil konkretne pristope in kampanje, ki so jih ZDA uporabile v svoji propagandi v času vietnamske vojne.

Potrditi ali ovreči bom skušal naslednje hipoteze:

- Ameriška propaganda v Vietnamu ni bila dovolj uspešna, da bi na svojo stran dobila zadostno podporo vietnamskega ljudstva, kar je bilo zelo pomembno za razplet vojne.
- Ameriška propaganda za časa vietnamske vojne ni bila tako uspešna, kot so si želeli njeni kreatorji, saj so poleg močnega odpora v Južnem Vietnamu naleteli na velik odpor na domačih tleh in v mednarodni skupnosti.
- Propaganda in druge oblike psihološkega bojevanja, uporabljenega v vojni v Vietnamu, kljub izredno veliki angažiranosti Američanov ni obrodila sadov pri vietnamskem ljudstvu.

1. Razlaga pojmov

Pri temi, ki jo obravnavam v svojem diplomskem delu, se srečujem z navidez podobnimi pojmi, kot so psihološko bojevanje, propaganda in politično bojevanje. Vendarle pa med njimi obstajajo pomembne razlike, ki jih bom uvodoma opredelil in s tem zagotovil natančnejše in jasnejše razumevanje.

Fuller (v Malešič 1997: 32) je bil prvi, ki je uporabil besedno zvezo psihološko bojevanje. Dejal je, da bi v prihodnosti psihološko bojevanje lahko zamenjalo klasične metode bojevanja. Omenjal je tudi »nevidno bojišče«, kjer je človekovo mišljenje poškodovano, njegov um moten, uničena pa sta tudi morala in duhovno življenje ljudi.

Kasneje sta Daugherty in Janowitz (v Malešič 1997: 32) psihološko bojevanje definirala kot načrtno uporabo propagandnih in ostalih dejanj, zasnovanih z namenom vplivati na mnenja, čustva, vedenja in obnašanja sovražnih, nevtralnih in prijateljskih tujih skupin na način, ki podpira doseganje nacionalnih ciljev.

Politično bojevanje je tudi eden od pojmov, s katerimi sem se srečal pri moji nalogi. Jenkins (2005) o političnem bojevanju pravi: »Če obrnemo Clausewitzev znameniti izrek, da je vojna nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, potem je politično bojevanje nadaljevanje oboroženega konflikta z drugimi sredstvi.«

Sicer pa je politično bojevanje staro prav toliko, kot je stara zgodovina vojn sama. Neizogibno je, da vsako vojno spremljajo tudi politična dejanja, zaradi katerih ponavadi do vojn tudi pride. Namen političnih dejanj je tako kot v preteklosti pridobivanje podpore, novačenje ljudi, simpatij, kakršnekoli pomoči. Zelo važen cilj je seveda oslabiti nasprotnika, ga osamiti in narediti ranljivega. Pomen političnega bojevanja je dobil še večjo veljavo v totalni vojni, kjer so vse sile in moči države, tako vojaške, ekonomske, ideološke, politične in vse ostale, usmerjene v en sam cilj, v uničenje nasprotnika.

Ker je propaganda osrednji pojem mojega diplomskega dela, se ji bom v nadaljevanju posebej posvetil, jo podrobneje predstavil in opisal nastanek ter različne tipe propagande.

2. Propaganda

V tem poglavju bo poudarek na raznih definicijah pojma propaganda, opis značilnosti in delitev.

2.1 Pojav in definicija propagande

Beseda propaganda se je pojavila v 17. stoletju, natančneje leta 1622, ko je papež Gregor XV. ustanovil poseben kolegij, katerega namen je bilo širjenje katoliške vere. Poimenovali so ga Sacra Congregatio Christiano Nomini Propaganda. Drugo pomembno obdobje za razvoj propagande je bila francoska revolucija, kjer so jo jakobinci uporabljali za obračunavanje s političnimi zaporniki. Tako se je propaganda posledično povezala s politiko in z ideologijo in od takrat ta zveza predstavlja osnovo propagande. Beseda se je pogosteje začela pojavljati na prehodu iz 19. v 20. stoletje, ob razvoju parlamentarne demokracije, tržnega gospodarstva in sredstev množičnega komuniciranja (Splichal 1975: 12).

Beseda propaganda izhaja iz latinskega glagola propagare in pomeni načrtno, sistematično širjenje določene ideje. Besedni koren najdemo tudi v besedi pax, ki pomeni mir in daje propagandi konotacijo miroljubne dejavnosti (Verbinc 1971: 580).

Danes je propaganda tako razširjena, da jo je težko natančno opredeliti ali razlikovati od drugih oblik komunikacije. Kljub temu obstajajo različne definicije propagande; Slovar slovenskega knjižnega jezika (1997) navaja tri pomene te besede, med katerimi je vsaj eden tudi negativno zaznamovan:

- Načrtno razširjanje, pojasnjevanje političnih, nazorskih idej z namenom, da se uresničijo.
- Namerno prikrievanje, potvarjanje česa z namenom, da se politično ideološko vpliva.
- Javno opozarjanje na kaj, navadno z navajanjem dobrih lastnosti, z namenom pridobiti kupce oziroma obiskovalce.

Tudi avtorji, ki so se lotili preučevanja propagande, navajajo številne definicije za ta pojav. Jowet in O'Donnell (v Page 1996: 42) propagando označujeta kot nameren in sistematičen poskus oblikovanja percepcij, manipuliranja spoznanj in usmerjanja vedenja z namenom doseganja odziva v skladu z želenim namenom izvajalca propagande.

Propaganda je namerno in načrtno spreminjanje in nadziranje stališč zaradi oblikovanja predispozicije za določen način vedenja (Šiber 1992).

V času ameriške državljanske vojne so vojni dopisniki, ki so spremljali vojske na bojiščih, poročali o velikih bitkah in bleščečih zmagah, do katerih dostikrat sploh ni prišlo. V svojih poročilih so zmanjševali število žrtev na lastni strani, pisali o junaštvu generalov, ki so že preminili, ter tako podajali izkrivljeno resnico o državljanski vojni (Knightley 1981: 33).

Vsem opredelitvam propagande je skupna značilnost, da gre za komuniciranje in poskus načrtovanega in organiziranega vplivanja na ljudi. Že iz zgodovine poznamo te primere, poskusi vplivanja in kontroliranja, ki so jih izvajali politiki, generali, oglaševalci in ostali z idejami ali izdelkom, ki so ga hoteli prodati. Včasih te primere označujemo kot propagando, psihološko bojevanje, politično bojevanje ali mednarodno politično komuniciranje.

V Vietnamu je bil ta tradicionalni koncept razširjen, saj so ZDA delovale dvojno: prisilno in neprisilno. Psihološke operacije, kombinirane s psihološkim bojevanjem (napadi na bojno moralo komunističnih borcev) ter politično-ekonomska propaganda, usmerjena v prepričevanje ljudstva Južnega Vietnama, naj podprejo svoje marionetno vodstvo v Saigonu.

Osnovna cilja ameriške propagandne kampanje sta bila torej zmanjšanje podpore ljudstva Hanoiju in Vietkongu, ter ustvaritev militantnega protikomunističnega vzdušja med prebivalci Južnega Vietnama.

Shah (2005) pravi, da se v vsakem konfliktu bojuje vsaj na dveh ravneh: na bojišču in pa v mislih ljudi s pomočjo propagande. Prepričan je, da znajo biti tako »dobri« kot »slabi« fantje krivi

zavajanja ljudi s sprevračanjem besed, subjektivnostjo, netočnostjo in celo izmišljotinami, vse to z namenom, da bi dobili podporo in občutek legitimnosti.

2.2 Vrste propagande

Različni avtorji propagando delijo po različnih kriterijih. Pečjak (1994: 128) jo glede na njen izvor oziroma na ustvarjalca, od katerega izhaja, deli na belo, sivo in črno, glede na transparentnost ciljev, ki jih želi propaganda doseči, pa na odprto in prikrito.

Bela propaganda – je vrsta propagande, ki jo širi pooblaščen organ, pri čemer je vir znan. Zaradi tega tovrstno propagando označujemo tudi s pojmom resnična propaganda in je v kriznih razmerah ponavadi redko uporabljena, saj so podatki, ki jih uporablja, resnični.

Siva propaganda – pri sivi propagandi je izvor težko določljiv, zato ponavadi prihaja do težav pri ugotavljanju, kdo propagando izvaja; sovražne ali zavezniške države oziroma strani. Sivi propagandi se je težko zoperstaviti, njeni učinki pa so močni in jih je težko odpraviti. Njena glavna značilnost je, da večinoma temelji na polresnicah, saj praviloma uporablja resnične podatke, ki pa so selektivno izbrani glede na javnost in namen. V praksi se to kaže tako, da se neprijetne podatke zamolči, prijetne pa pretirano poudarja in izpostavlja. Sivi propagandi ljudje bolj verjamejo kot črni, nima pa negativnih posledic bele propagande (Pečjak 1994: 129).

Črna propaganda – je vrsta propagande, ki je organizirana tajno, viri pa so lažni. Zasnovana je na lažeh in prevarah, zato prihaja do manipulacije dejstev, sredstva za doseganje ciljev se ne izbirajo – skratka, dovoljeno je vse. Ker temelji na neresnici in lažeh, lahko pogosto podaja napačno sliko o tem, kdo jo vodi in izvaja. Doseže lahko velik, a razmeroma kratkotrajen učinek in je odvisna od značilnosti in potreb prebivalstva. Če se izvaja dolgo časa, lahko pride do negativne posledice, da ji nihče več ne verjame.

Po drugi Pečjakovi delitvi (1994: 129) propagande pa ločimo tudi odprto in prikrito. Pri prvi so cilji povsem jasni, prikrita propaganda pa ustvarja primerno klimo za kakšno množično akcijo,

cilj pa ostaja neznan. Prikrita propaganda ima pogosto večji učinek kot odprta. Ker se je posameznik ne zaveda, ne more zavestno popraviti svojih mnenj in stališč.

Pri propagandi razlikujemo nosilca, načela, tehnike in sredstva. Poglavitni nosilci propagande so avtoriteta, skupinska pripadnost in privlačnost vira.

Na splošno je ameriške psihološke operacije v Vietnamu težko postaviti v katero od teh kategorij. Čeprav so bile javne in odprte, niso bile čisto »bele«. Tu se lahko uporabi nova kategorija, »svetlo siva«, vsaj za tista sporočila, ki naj bi prihajala iz Saigona – od vlade Južnega Vietnama. Kot pravi Zortian (v Chandler 1981: 215): *»V teoriji smo skušali delovati skozi vlado Južnega Vietnama, kadar je šlo za vprašanje komuniciranja z vietnamskim ljudstvom na zahtevo te vlade. Kadar pa smo delovali na zahtevo ameriške vlade, smo z Vietnamci komunicirali neposredno. Na žalost razlike vedno niso bile očitne. V bistvu je bila ena naših napak v Vietnamu ta, da smo se skušali zamenjati za Vietnamce in to v komunikacijah z njimi. To se je dogajalo zaradi nezadostnosti, pomanjkljivosti znanj služb vlade Južnega Vietnama, naše nestrpnosti do tega in pa našega velikega zaupanja v svoje sposobnosti.«*

3. Vietnamska vojna

3.1 Zgodovinsko ozadje

Vietnam je bil zaradi svoje dobre lege in naravnih virov vedno mamljiv in privlačen za velike države, za kolonizatorje in okoliške velesile. 1887 si ga je skupaj z Laosom in Kambodžo podjarmila Francija. 1940, s padcem Francije, so oblast prevzeli Japonci, ki so tu ostali do svoje kapitulacije 1945. S padcem Japonske je prišlo do velikih prizadevanj Francije, da bi ponovno vzpostavila oblast nad svojo nekdanjo kolonijo, ki ji je tako dobro služila vsa ta leta. Leta 1939 se je pojavil nov, zelo pomemben element za vietnamsko ljudstvo: odporiško gibanje pod vodstvom Hošiminha. Hošiminh, ki se je revolucionarnih idej navzel med svojim bivanjem v Franciji, je pod seboj zbral ljudi, ki so imeli enostaven cilj: pregnati Francoze iz svoje dežele. 14. avgusta 1945 se je vojna za Japonsko z bombardiranjem Hirošime in Nagasakija končala,

vietnamski komunisti pa so to hitro izkoristili in 2. septembra 1945 v Hanoiju razglasili Demokratično republiko Vietnam. Kot je bilo za tiste čase običajno, se veliki niso zmenili za voljo narodov in na konferenci v Potsdamu začeli razglablјati, kako bi državo pravično razdelili.

Združene države Amerike so vstopile v vietnamsko vojno v trenutku, ko je Trumanova administracija leta 1950 sprejela odločitev, s katero je odobrila vojaško in finančno pomoč Franciji. Že vojna v Koreji je pomagala utrditi stališče, da postaja Daljni vzhod področje, s katerim imajo komunisti velike načrte, zato so Američani morali hitro reagirati in so Francozom ponudili svojo pomoč. Po razdelitvi države na komunistični Sever in neodvisni Jug, je Francija počasi začela z umikom svojih vojaških sil, čeprav je začasno še pomagala uriti novoustanovljeno vojsko Republike Vietnam. Po ženevski konferenci, ki je državo razdelila na dve samostojni enoti, je prišlo do velikega eksodusa prebivalcev s severa: za beg v južno državo so se odločile katoliške skupnosti, ki niso želele živeti v komunistični državi, ter etnične skupine, ki so bile med vojno na strani Francozov, saj so vedele, da jih bo nova oblast preganjala. Istočasno je prišlo tudi do premika gverilskih enot Viet Minha, ki so se prej bojevale na območju delte in hribovja, na sever. Prav te enote so kasneje vodile vstajo na jugu. Oblast na jugu je prevzel Ngo Dinh Diem, ki so ga Američani javno promovirali kot pomembnega demokratičnega voditelja jugovzhodne Azije, čeprav so imeli do njega določene zadržke.

3.2 Kronologija

ZDA, Južni Vietnam in zavezniki¹ proti Severnemu Vietnamu in Narodnoosvobodilni fronti (Vietkongu).

avgust 1945 – februar 1946

V tem obdobju je Hošiminh napisal vsaj osem pisem predsedniku Trumanu in ameriškemu zunanjemu ministrstvu (State Department), v katerih jih je prosil za pomoč pri njihovem boju za

¹ Free World Assistance Program (Many Flags), zavezništvo, ki so ga ob ZDA tvorile še naslednje države: Avstralija, Južna Koreja, Nova Zelandija, Filipini, Tajska in Tajvan. Ekonomsko, humanitarno in tehnično pomoč so nudile še Zahodna Nemčija, Kanada, Japonska, Velika Britanija in Nizozemska, medtem ko je Kitajska zagotovila svetovalno skupino za politično bojevanje in medicinsko osebje (Tucker 1998: 328).

neodvisnost od Francije. Uradno ne obstajajo nikakršni dokazi, da bi na ta pisma kdorkoli odgovoril.

1950

Predsednik Truman je v Vietnam poslal 35-člansko skupino vojaških svetovalcev, ki naj bi pomagali Francozom pri njihovem boju za ohranitev kolonialne moči v Vietnamu.

1954

Po odločilnem porazu Francozov v bitki pri Dien Bien Phuju so 21. julija v Ženevi podpisali sporazum o končanju vojne v Indokini. Ta podpis je pomenil konec dolgoletnih francoskih upov po prevladi v Indokini. Določena je bila demarkacijska črta, ki je tekla vzdolž 17. vzporednika in ki naj bi Vietnam le začasno ločila na dva dela. Sporazum je predvidel, da se bodo 1956 izvedle splošne volitve, a do tega nikoli ni prišlo. Eden od rezultatov te konference je bila tudi razglasitev politične neodvisnosti Kambodže in Laosa. Ameriška predsednika Eisenhower in Kennedy (od leta 1954 naprej) sta začela s pošiljanjem civilnih svetovalcev in kasneje tudi vojaškega osebja za urjenje vojaških enot Južnega Vietnama.

1955

V Južnem Vietnamu je oktobra 1955 premier Ngo Dinh Diem odstranil bivšega cesarja Bao Daja, razglasil republiko, sebe pa za predsednika. Uvedena je bila stroga diktatura, obljuba o volitvah pa hitro pozabljena. ZDA so nato, ker so južni Vietnam videle kot pomemben faktor pri preprečevanju širjenja komunizma v regiji, prevzele francosko vlogo v državi. Diemov režim je prejemal veliko pomoč, predvsem vojaško. Medtem je Diemova izrazito protikomunistična politika vrnila zemljo veleposestnikom, kar je povzročilo veliko nezadovoljstvo in odpor med prebivalstvom.

Režim je bil zelo nepopularen med ljudstvom, edino pravo oporo je imel v vojski, pa še to samo v višjih častniških slojih.

Američani in domači režim so kmalu sprevideli, da bodo težko ustavili splošno vstajo ljudstva, zato so začele ZDA čedalje bolj aktivno sodelovati s svojimi lastnimi enotami. Te so imele sprva samo svetovalno vlogo.

1960

Decembra 1960 je bila ustanovljena Narodnoosvobodilna fronta ali Vietkong, ki je združevala različne sloje in politična prepričanja. Fronta je imela veliko podporo pri prebivalstvu Južnega Vietnama in je imela pod kontrolo in upravo notranjost dežele z izjemo večjih mest.

1960–1963

Število ameriških vojaških svetovalcev v Južnem Vietnamu je z 900 naraslo na 15.000.

1963

Ngo Dinh Diem, južnovietnamski premier, je bil umorjen v državnem prevratu (1. november).

1964

Severnovietnamske ladje so s torpedi domnevno napadle ameriške rušilce v Tonkinškem zalivu (2. avgust). Ameriški predsednik Johnson je ukazal povračilne letalske napade. Kongres je sprejel Tonkinško resolucijo (7. avgust), ki je predsedniku dovoljevala, da sprejme »vse ukrepe, ki so potrebni« za zmago v Vietnamu, ter s tem dovolil razširitev vojne.

1965

Ameriška vojaška letala so začela z bojnimi misijami nad Južnim Vietnamom. Junija se je število ameriških svetovalcev povzpelo na 23.000. Do konca leta se je na območju nahajalo 184.000 ameriških vojakov.

1966

Bombniki B-52 so bombardirali območje DMZ, ki naj bi ga Severni Vietnam uporabljal za prehod na Jug (31. julij).

1967

Južnovietnamska narodna skupščina je izvolila Nguyena Van Thieua za predsednika (21. oktober).

1968

ZDA so imele v Vietnamu že skoraj 525.000 ljudi. V ofenzivi Tet (januar-februar), so gverilci Vietkonga napadli Saigon, Hue in nekatera provincialna središča. Ameriški vojaki so v masakru v vasi My Lai ubili 300 vietnamskih vaščanov (16. marec). Predsednik Johnson je ukazal ustavitev ameriškega bombardiranja Severnega Vietnama (31. oktober). Saigonska vlada in Narodnoosvobodilna fronta (N.L.F.) sta se v Parizu pridružili ZDA in Severnemu Vietnamu na mirovnih pogajanjih.

1969

Predsednik Nixon je ponudil premirje (14. maj) — ter začel z umikom oboroženih sil (junij). Vietkong je ustanovil začasno revolucionarno vlado. Hošiminh, 79, severnovietnamski predsednik je umrl (3. september), po njegovi smrti so izbrali kolektivno vodstvo. Približno 6.000 ameriških vojakov napotijo domov s Tajske in 1.000 marincev iz Vietnama (objavljeno 30. septembra). Množične demonstracije v ZDA – tako proti vojni kot tudi v podporo (15. oktober).

1970

Ameriške oborožene sile so vdrle v Kambodžo, da bi uničile zatočišča enot iz Severnega Vietnama, ki so se zadrževale na območju (1. maj).

1971

Ameriški kongres je prepovedal uporabo vojaških enot, vendar ne zračnih bombnih napadov, v Laosu in Kambodži (1. januar). ZDA so umaknile številne svoje zemeljske sile iz vietnamskega spopada. New York Times je objavil izvlečke tajnega dokumenta z imenom The Pentagon papers (junij).

1972

Nixon se je na prehajanje Severnovietnamcev čez linijo DMZ odzval tako, da je ukazal miniranje severnovietnamskih pristanišč in silovito bombardiranje območja Hanoi-Haiphong (1. april). Nixon je ukazal »božično bombardiranje« Severa, da bi Severni Vietnam ponovno pristopil k pogajanjem (december).

1973

Ameriški predsednik je ukazal prekinitve ofenzivnih operacij v Severnem Vietnamu (15. januar). Predstavniki Severnega in Južnega Vietnama, ZDA in N.O.F. so podpisali mirovni sporazum v Parizu, ter s tem končali najdaljšo vojno v zgodovini ZDA (27. januar). Zadnje ameriške oborožene sile so zapustile Vietnam (29. marec).

1974

Obe strani sta se med seboj obtoževali za pogoste kršitve premirja.

1975

Bojevanje se je prenehalo. Južnovietnamski premier Nguyen Van Thieu je odstopil s svojega položaja (21. april). Po 55 dneh spopadov so sile s severa 30. aprila 1975 prevzele nadzor v Saigonu, režim Južnega Vietnama pa je podpisal kapitulacijo. Čeprav je prišlo do podpisa mirovnega sporazuma v Parizu že leta 1973, sta pretekli še dve nadaljnji leti do dejanskega konca in odhoda zadnjih ameriških sil. Američani so še zadnjega dne s strehe svojega veleposlaništva v prestolnici Južnega Vietnama izvajali obsežno evakuacijo marincev iz ambasade, ameriških civilistov in podložnikov sistema (30. april). Več kot 140.000 vietnamskih beguncev je zapustilo državo, mnogi so se nastanili v ZDA. Začasna revolucionarna vlada je prevzela oblast nad državo (6. junij). Po odhodu ZDA so komunistične oblasti s Severnega Vietnama državo zopet združile v eno – v Socialistično republiko Vietnam z glavnim mestom Hanoi, Saigon pa so preimenovali v Hošiminh City. Večina prebivalcev ga danes še vedno imenuje Saigon.

1976

Izvolitev Narodne skupščine je utrla pot za ponovno združitev Severa in Juga.

4. Propaganda kot instrument zunanje politike v Vietnamu

»Vedeti moramo, da je v vojnem času vse, kar je izrečenega na sovražnikovi strani, vedno propaganda, kar pa je izrečenega na naši strani, je resnica in poštenost, vzrok človečnosti in borba za mir« (Lippman v Shah 2005).

4.1 Namen ameriške propagande

Chandler (1981: 3) meni, da je bil cilj ameriške vojaške intervencije v Južnem Vietnamu leta 1965 preprečevanje »komunistične dominacije« in vzpostavitev »demokratske družbe«. Prvi politični cilj naj bi bil dosežen s pomočjo vojaške akcije proti Vietkongu in silam s Severa, drugi cilj pa s politično in ekonomsko akcijo med prebivalstvom Južnega Vietnama.

Nathan (1967: 28) pa meni, da pri tem primarni ameriški cilj ni smela biti smrt sovražnika, temveč pridobitev zaupanja ljudi. Brez podpore teh ljudi, prostovoljne ali pa tudi ne, revolucionarno gibanje ni moglo zdržati. ZDA so morale dokazati, da so njihove vrednote bližje upom človeka kot pa vrednote njihovih sovražnikov. Ameriške vrednote so ultimativno orožje – edino orožje, ki lahko paralizira revolucionarno bojevanje.

Američani so bili neposredno vpleteni tudi v tako imenovani psihološki bitki za vietnamska srca (Hearts & Minds) – to je bila zelo intenzivna propagandna kampanja, ki je bila izvajana na zahtevo saigonske vlade. Njen poglobljen namen je bil, kot je razvidno iz imena, na svojo stran pridobiti ljudstvo Južnega Vietnama. Tu je seveda mišljena podpora vladi Južnega Vietnama, ki je uradno stala za to akcijo. Nasploh je v tistem času južnovietnamska vlada oz. vlade, saj so se menjale kot po tekočem traku, imela veliko težav z legitimnostjo in podporo med prebivalci, predvsem so ji očitali skorumpiranost in marionetizem.

4.2 Pregled razsežnosti, uporabljenih orodij in infrastrukture

V sedmih letih, kolikor časa je kampanja trajala, je ameriška agencija za informiranje (USIA), seveda s pomočjo oboroženih sil, ozemlje Južnega in Severnega Vietnama (ter Hošiminhovo pot v Laosu in Kambodži) zasula s skoraj 50 milijardami letakov – to je več kot 1500 letakov na osebo na obeh koncih države. Z njimi so skušali ustvariti čvrst protikomunistični nacionalizem med prebivalstvom. Politični plakati, letaki, časopisi, revije, brošure, stripi, nalepke, škatlice za vžigalice in ostal material je zasul Jug. Kot propagandni medij se je pojavila tudi televizija, zgrajeni so bili studii in oddajniki, Jug je prejel sprejemnike in program je oddajal po vsej deželi. Zgrajeno je bilo radijsko omrežje, prek katerega so se pošiljala politična sporočila tako južno- kot tudi severnovietnamski populaciji. Ko so ugotovili, da ima zelo malo ljudi radijske sprejemnike, so jih ZDA s padali začele deliti med ljudstvo. V propagandne namene je bilo zgrajenih tudi več filmskih studiev in v Južnem Vietnamu so se kmalu začele številne projekcije.

Letala so ponoči letala prek džungel, v katerih so se skrivali komunisti, ter oddajala glasbo, ženske glasove z nostalgичnimi prošnjami in otroško vekanje za »očka, pridi domov«. Gledališke skupine in potujoči pevci, ki so jih plačale ZDA, so hodili po podeželju in izvajali patriotsko naravnane nastope. Tudi na najmlajše niso pozabili – delili so zmaje, lutke, igrice in igrače, ki so bile opremljene s provladnimi sporočili, otroci na Severu so igrače dobivali s pomočjo padal, zraven pa protikomunistična sporočila na letakih.

Psihološko bojevanje ni samo stvar oddajanja radijskih in televizijskih programov, metanja letakov in trikov. Je sistematično sledenje psihološkim ciljem za doseganje zastavljenih političnih ciljev. Čeprav so besede še vedno najmočnejši instrument v človeškem arzenalu, se psihološko bojevanje ne zanaša samo nanje. Pravilno uporabljene, do polnega potenciala, psihološko bojevanje uporablja vse akcije: vojaške, politične, ekonomske in socialne. Vsakršno dejanje mora biti planirano in izvedeno s psihološkim ciljem v mislih (Nathan 1967: 28).

4.3 Ameriške psihološke operacije

»Program psiholoških operacij je najmanj razumljiv, najtežje razložljiv in od vseh dejavnosti, ki jih izvajamo v Vietnamu, nedvomno najtežje merljiv« (Chandler 1981: 250).

Ameriški vojaški vrh se je zelo dobro zavedal, kakšnega pomena so psihološke operacije (PSYOP) za uspeh v Vietnamu. V ta namen so ustanovili oddelek JUSPAO (Joint U.S. Public Affairs Organization), katerega glavne naloge so bile nadzorovanje, usklajevanje in ocenjevanje vseh ameriških psiholoških operacij na območju Severnega in Južnega Vietnama, Laosa in Kambodže, ter zagotavljanje podpore programom, ki jih je izvajala Republika Vietnam. JUSPAO je imel mešano osebje, vojaško in civilno, kar je bilo zaradi dvojne narave te vojne še najbolj primerno. To je tudi nazorno prikazalo željo in zavest ameriške vojske, da se jim zdi pridobiti vietnamsko ljudstvo na svojo stran ravno tako pomembno, kot se jim je zdela vojaška prevlada nad sovražnikom. Glavna in najtežja naloga za JUSPAO je bila izboljšanje imidža in sprejemljivosti vlade Južnega Vietnama. Zelo pomemben člen ameriških psiholoških operacij je bil program Chieu Hoi (Odprte roke), ki je bil usmerjen na dezertarje, na motiviranje nasprotnika, da brez boja preda orožje in prestopi na drugo stran.

Američani so v Vietnamu s pridom uporabljali že iz prejšnjih psiholoških vojn pridobljeno znanje in izkušnje, kljub temu pa se sedaj pojavijo tudi nove tehnike, teme in programi. Ena od novosti je vsekakor bilo ponujanje denarja za prebežnike. Tucker (1998: 341) omenja letak, ki je obljubljal 20.000 ameriških dolarjev vsaki sovražni četi, ki se preda skupaj s poveljnikom, političnim častnikom in vsaj 80% svojih mož. Omenja tudi druge letake, na katerih je bil cenik za prebežnike, ki se predajo z orožjem.

Kot najbolj intenzivne civilne PSYOP pa Tucker (1998: 341) omenja naloge, ki so jih izvajale ameriške posebne enote med prebivalstvom plemen Montagnard² v Centralnem višavju. Posebne

² Tu gre za francosko in ameriško poimenovanje, ime se lahko prevede kot gorski ljudje ali gorjani. Sami se imenujejo Dega ali Ana Chu, kar naj bi pomenilo Sinovi gora. Vietnamci so ta plemena pogosto poimenovali Moi ali »divjaki«, kasneje pa »gorski rojaki«, z namenom, da bi jih pridobili na svojo stran. Prebivalstvo Montagnardov je pred ofenzivno Tet štelu milijon ljudi (Tucker 1998: 276).

enote so domačine iz teh plemen vključevale v zelo učinkovito silo, ki je ščitila vasi in se angažirala tudi v ofenzivnih operacijah.

Major Rouse (2003) v bojevanju omenja dve vrsti sil: fizične in moralne. Ena vrsta teh sil zahteva neposredni pristop, ki se osredotoča na fizične sile nasprotnika, druga vrsta pa posredni pristop, pri katerem je fokus na moralnih silah nasprotnika. Navaja, da se psihološke operacije lahko začnejo izvajati šele potem, ko smo ugotovili, kaj nasprotnika motivira. Treba ga je popolnoma preučiti, odkriti slabosti, prednosti, kaj ga dela ranljivega.

4.3.1 Glavni psihološki pozivi in teme

Pojavljalo se je pet glavnih psiholoških pozivov:

- strah,
- strogost,
- izguba vere,
- skrb za družino,
- razočaranje.

JUSPAO je splošnemu programu, ki je temeljil na omenjenih petih psiholoških pozivih, dodal še štiri posebne kampanje, ki so spremljale in dopolnjevale program Odprte roke:

- distribucija letakov o varnem prehodu,
- kampanja povračila (denarne nagrade za prineseno orožje),
- kampanje Tet (novoletne kampanje),
- kampanje »hoi chanh«³.

³ Uporaba vojakov prebežnikov v oboroženih propagandnih enotah, s katerimi so Američani vstopali na ozemlja, ki so ga nadzirale sovražne enote. S pomočjo natisnjenih materialov in osebnih izpovedi so skušali poznane člane Vietkonga in njihove družine prepričati, naj prestopijo na drugo stran. Mnogi ameriški propagandisti so bili mnenja, da je bila ta tehnika med najuspešnejšimi v programu Odprte roke zaradi osebnega pristopa (Chandler 1981: 83).

4.3.2 Taktične vojaške operacije

Američani so prvenstveno uporabljali dva načina, kako učinkovito priti do sovražnika: odmetavanje propagandnih letakov in oddajanje sporočil prek zvočnikov. Vnaprej potiskana in posneta sporočila so bila velikokrat posebej namenjena določenim osebam in določenim četam. Ponavadi je bilo vse potrebno pripravljeno že v dveh urah in sporočila nato hitro raztresena nad želenim območjem. Večina tovrstne ameriške komunikacije je vsebovala standardna sporočila in pozive, ki so bili zasnovani na osnovi psihološke receptivnosti med ciljno publiko – komunističnimi enotami. Ameriške psihološke enote so rade uporabile tudi tako imenovana sporočila hitre reakcije (Quick Reaction Messages), ki so izrabljala trenutno mentalno ranljivost pri nasprotnikovih enot, seveda odvisno od okoliščin, v katerih so se te nahajale, in narave ciljnih enot. Letake s sporočili hitre reakcije so običajno pripravili propagandni bataljoni ameriške vojske, zatem so jih letalske enote raztrosile tam, kjer naj bi se ciljne sovražnikove enote nahajale. Posebnost teh sporočil je bila, da so bila običajno naslovljena, torej personalizirana, pripravili so jih t.i. »hoi chanh«, vojaki, ko so prebegnili in so jih potem ZDA vključile v svoje propagandne enote. Tako je eden od prebežnikov napisal osebno pismo ali sporočilo svoji nekdanji enoti, in pozival njene člane, naj prebegnejo, da je z njim vse v redu, da bo tako tudi z njimi, če pridejo itd. Ponavadi je bilo sporočilo zelo avtentično, tudi napisano na roko, s slovničnimi napakami, vse to naj bi pomagalo prepričati borce iz džungle, da odložijo orožje in se mu pridružijo.

Druga vrsta sporočil hitre reakcije so bila oddajanja sporočil »hoi chanh« na prizorišču bitk. Tu je šlo za neposreden prenos s pozivi prebežnika svojim enotam prek radijske povezave, ki se je prek zvočnikov na letalih prenašala na ciljno publiko. Ta tehnika je dosegala lepe rezultate. Eden od prebežnikov je izjavil: »Verjel sem sporočilu iz letala, saj sem prepoznal prijateljev glas. To me je prepričalo, da je živ in da je z njim vse v redu.«

Bilo so tudi primeri, ko je prebežnik po zvočnikih po imenih pozival svoje bivše soborce, naj se predajo. Ta sporočila so oddajali nad območji, kjer naj bi se enota nahajala. Ponavadi so bila ta oddajanja uspešna, v nekem primeru se je v 24-urah predalo 88 borcev. Kljub temu, da so bila prav ta posebna sporočila hitre reakcije zelo uspešna, so Američani raje uporabljali

standardizirana, strateško naravnana sporočila. General Westmoreland, poveljujoči general MACV, ki je sicer vedno slovel kot zelo zagnan in organiziran človek, je bil gonilna sila na področju propagande in njegova močna osebna angažiranost pri bitki »hearts & minds« je precej vplivala na njegove podrejene. Vseeno pa veliko poveljnikov na raznih ravneh ni bilo sposobnih ali pa ni hotelo dosledno izvajati psiholoških in propagandnih nalog, ki so jih dobili od nadrejenih. Nekateri so podcenjevali to področje, preprosto niso verjeli, kako močno orožje so lahko psihološke operacije. Drugi so preveč zaupali propagandnemu orodju in so bili razočarani, če so bili rezultati morda slabši od pričakovanih.

V Vietnamu je seveda bilo tudi veliko poveljnikov, ki so se ubadali s tem, kako veliko bo število ubitih na sovražnikovi strani in manj s tem, kako lahko učinkovito uporabijo psihološka orožja v bitki proti komunistom. Nek poveljnik je izjavil, da njegov program Chieu Hoi (Odprte roke) predstavljata dve 105-milimetrski havbici: eni je ime Chieu in drugi Hoi.

Nekatere enote oziroma njihovi poveljniki so menili, da njihov prispevek k psihološkemu bojevanju pomeni veliko število odvrženih letakov. Zato so jih preprosto odmetavali brez cilja in reda. Dogajalo se je tudi, da so ameriške enote dobile škatle z letaki brez angleških prevodov. Tako sploh niso vedeli, kaj imajo in kaj odmetavajo – nenačrtno in ignorantsko.

Taktika zemeljskega oddajanja sporočil in pozivanja k predaji prek zvočnikov je bila sicer zelo podobna tisti, kakršno so Američani uporabljali že v 2. svetovni vojni in v Koreji: bitka se je začela z artilerijo in zračnim bombardiranjem. Sledilo je zatišje, takrat so začeli s pozivi na predajo prek zvočnikov. 10-30 minut kasneje je spet sledilo obdobje ognja, nato spet pozivi k predaji, s katerimi se je napad tudi končal. Včasih so pri vsem tem sodelovale tudi helikopterske enote, opremljene z zvočniki, ki so oddajale osebna sporočila prebežnikov, kar naj bi dodatno pripomoglo sovražnim enotam, da se dokončno odločijo za prebeg.

4.3.3 Pot v svobodo

Operacija Pot v svobodo (Passage to freedom) je bila skupna francosko-ameriška propaganda akcija, ki je leta 1954 povzročila, da je skoraj milijon Vietnamcev s Severa pobegnilo na območje Južnega Vietnama, to je pod 17. vzporednik. Večina teh ljudi je bila katoliške vere. V dramatični reševalni akciji so ZDA v sodelovanju s francoskimi silami in prostovoljnimi agencijami z letali in ladjami evakuirale 768.672 beguncev s Severa. ZDA so zagotovile hrano, medicinsko oskrbo, oblačila in zatočišča v sprejemnih centrih v Vung Tau in Saigону. Vse skupaj je stalo 93 milijonov dolarjev, do konca leta pa so ameriške vladne in nevladne organizacije zbrale še dodatna sredstva za namestitev beguncev, ter s tem močno poglobile ameriško obvezo pri procesu »nation-buildinga« v Južnem Vietnamu (Tucker 1998: 318).

4.3.4 Programi za predajo

Programi za predajo so bili posebni programi, ki jih je saigonska vlada ob veliki pomoči ZDA pripravila po vzoru britanskih in filipinskih programov iz 1950-tih let. Predstavljali so rešitev in možen izhod za nasprotne vojake, ki so imeli vsega dovolj, ki niso imeli dovolj vere in motivacije za vztrajanje v surovih razmerah vojne. Zaradi obljub po lepših časih in boljšemu življenju se je nanje odzvalo lepo število komunističnih vojakov tako z Juga kot tudi s Severa.

4.3.4.1 Program Chieu Hoi (Odprte roke)

Vietkong in oborožene sile Severnega Vietnama so bile deležne najbolj masovne propagandne kampanje v zgodovini bojevanja. ZDA so nanje iz zraka zmetale milijarde letakov, izpostavljeni so bili tisočem in tisočem ur oddajanja propagandnega programa iz zraka in z vode. Komunistični vojaki so bili ves čas na zelo težki preizkušnji: med njimi so razsajale bolezni, hrane je bilo premalo, zdravil prav tako. Ves čas so se gibali ali pa so se skrivali pod zemljo. Ob vsem tem ter ob pogrešanju doma in svojih ljubljenih, je vojak počasi začel dvomiti v končno zmago in komunistične ideale, o katerih so mu pravili njegovi voditelji. Mnogi vojaki, ki niso z vsem srcem verjeli v Republiko, so bili tudi vse manj navdušeni nad Narodnoosvobodilno fronto.

ZDA so to vedele, zato so vpeljale program Chieu Hoi (Odprte roke). Program, ki se je pričel leta 1963, je velikodušno ponujal oprostitev tistim, ki so bili »začasno zavedeni« s komunizmom in z njegovimi idejami. Sporočilo je bilo: poskusite vse, da bi ubežali tej krvavi vojni, ki so jo začeli komunisti. Tiste, ki so to naredili, so pomilostili in jim brez sankcij omogočili vrnitev k njihovim družinam.

Vietkong se je zavedal, da ima ta huda ameriška propagandna kampanja, ki so jo spremljale seveda tudi silovite vojaške operacije, velik vpliv na moralo dela borcev. Ti so po mnenju vodilnih v Vietkongu prispevali k slabšemu vzdušju in nezaupanju v njihovih vrstah. Najšibkejši člen so bili vojaki, ki niso bili tako zelo ideološko privrženi komunističnim načelom, ter tisti, ki so pogosto poslušali ameriška radijska oddajanja ali brali odvržene letake.

4.3.4.2 Program Kit Carson Scouts

Pri programu Kit Carson Scouts so se Američani posluževali podobnih praks, kot so jih poznali iz svoje zgodovine. Navajeni so jih bili že iz bojev z ameriškimi domorodci (Indijanci), ki so jih radi uporabljali za stezosledce, izvidnike in podobne naloge. To je bil program, ki je aktivno zaposloval bivše vietnamske komuniste, tako vojaške kot tudi politične osebe, ki so prebegnile ter bile pripravljene sodelovati v vojaških enotah ZDA, Avstralije in Tajske. Primarno so delovali kot izvidniki, pa tudi kot vojaki, prevajalci in obveščevalni agenti. Program je uradno zaživel oktobra 1966 in ker so bile enote s temi izvidniki tako zelo uspešne pri svojem delu, je general Westmoreland kmalu pozval vse ameriške enote v Južnem Vietnamu, naj ustanovijo podobne enote. Do sredine leta 1967 je v ameriških enotah na Jugu služilo že več kot 700 bivših pripadnikov Vietkonga. Program se je tudi izkazal za pomembno propagandno orodje, predvsem pri delu s prebivalci vasi, ki so veliko raje prisluhnili in sodelovali s sebi enakimi kmeti, ki so prebegnili od komunistov, kot pa s predstavniki vlade Južnega Vietnama. Ko so se ameriške enote umaknile iz Vietnama, se je večina teh izvidnikov javila za službo v vojski Republike Vietnama. Po aprilu 1975 jih je večina pristala v zaporu.

4.3.5 Psihološka ofenziva proti Severu

Glavna značilnost psiholoških napadov na moralo prebivalcev Severnega Vietnama so bile v prvi vrsti zračne operacije. Ameriška vojaška letala so med napadi na vojaške cilje odvrгла na tisoče tako imenovanih »bomb z letaki«. Na tone drugih letakov, ki so jih metali iz ogromnih tovornih letal, so odvrgli nad mednarodnimi vodami, veter pa jih je nato ponesel na območje Severnega Vietnama. Podobno je bilo z majhnimi tranzistorji, ki so jih raztresli po deželi in obali zaliva Tonkin, tako da so lahko Severnjaki poslušali program iz Saigona. Tu je seveda bilo še veliko drugih oblik komunikacij, dostavljenih po zraku. Propagandni časopisi, polni dejstev, in letaki z vročimi novicami, so bili prav tako redno na voljo. V njih so Severu poskušali prikazati ameriško-južnovietnamsko zgodbo, kako živijo njihovi bratje z Juga, ki uživajo svobodo in blagostanje. Znameniti primer, ko se je izkazalo, da se je domnevno mrtvi junak Vietkonga, Nguyen Van Be, znašel v enem od saigonskih zaporov za vojne ujetnike, je bil prav tako predmet posebne komunikacijske kampanje.

Rezultat izredno intenzivne psihološke ofenzive je bila dežela, posuta z milijardo kosov natisnjene propagande in tisoči domov, ki so bili izpostavljeni neskončnim uram radijskih oddaj. Cilj psihološke ofenzive je bil: prepričati tako ljudstvo kot režim, da bo agresija na Jugu neuspešna, motivirati mirno rešitev konflikta in opozoriti ljudi, naj se izogibajo vojaških ciljev, ki so bili izpostavljeni zračnim napadom.

4.3.5.1 Kampanje z letaki

Kampanje z letaki so bile eno od najmočnejših ameriških propagandnih orožij v vojni, še prav posebnega pomena pa so bile za ofenzivo proti Severu, kjer so bili Američani zelo omejeni in so težje neposredno prišli do zelenih ciljnih skupin. Poleg območja Severnega Vietnama so bila nenehnim letalskim kampanjam z letaki zelo izpostavljena tudi območja in ljudje na tako imenovani Hošiminhovi poti (obmejna območja v Laosu in Kambodži), kjer so bili pod udarom vojaki s Severa, ki so se skušali infiltrirati na območje Južnega Vietnama.

Frantic Goat North (1965–1968)

S kampanjo Frantic Goat North so ZDA aprila 1965 začele izvajati obsežne letalske propagande napade na Sever. Glavni cilj teh psiholoških operacij je bil pri ljudstvu vzbuditi dvome ter narediti razkol med ljudstvom in med vladajočo stranko Lao Dong. Seveda letaki uradno niso prihajali od ZDA, temveč je bil sporočevalec vlada Južnega Vietnama. Sporočila na letakih so vso odgovornost za bombardiranje Severa prenašala na Hošiminhov režim, s čimer so skušali zmanjšati Hošiminhovo popularnost med ljudstvom in ga narediti bolj ranljivega. Ponavadi so besedilna sporočila spremljale tudi slike raznih bombnih ruševin, porušenih mostov, uničenih cest, ter vsebovala opozorila, da se bo vse to nadaljevalo, dokler bo Severni režim napadal nedolžne cilje v Južnem Vietnamu oziroma ne bo pristal na premirje. Letaki so med drugim opozarjali tudi na to, da voditelji na Severu zavajajo svoje državljane, da jim govorijo o velikih zmagah in uspehih, ki pa v resnici ne obstajajo. Obtoževali so stranko Lao Dong, da nepotrebno zavlačuje vojno in da ne sprejme premirja, ki ga ponujajo ZDA in Južni Vietnam. Severni režim ni stal križem rok in je začel z močno protipropagando, saj je bila enotnost in podpora ključnega pomena za prihodnje izzive. Poskušali so čimbolj nevtralizirati kakršnekoli posledice ameriške propagande in radio Hanoi je strastno odgovoril ZDA, da ti hinavski poizkusi ne bodo omajali trdne volje severnovietnamskega ljudstva.

ZDA so ljudstvo tudi svarile, da je režim s Severa pravzaprav lutka v rokah kitajskega imperializma. Kitajce Vietnamci tradicionalno sovražijo, saj so imeli v zgodovini zelo slabe izkušnje z njimi. Sporočilo je govorilo, da Sever nepravilno pošilja na Jug sinove in može na zahtevo Kitajcev, ki jim je malo mar za Vietnamce in so jih pripravljani žrtvovati do zadnjega. Na isti račun so šle tudi obtožbe glede lakote na Severu, saj naj bi režim riž menjal za kitajsko orožje. Letaki so med ljudmi razširili tudi zgodbe o tem, da Kitajska na Severu izvaja atomske poskuse, kar je izzvalo proteste med prebivalstvom na Severu, natančneje pred kitajskim veleposlaništvom. Hanoi je vse obtožbe zavrnil, češ da gre za ameriško propagando z imperialističnimi političnimi cilji.

Članek, objavljen v teoretični reviji Hoc Tap stranke Lao Dong, pravi: »Ameriški imperialisti so razširili razne govorice. Poskušali so ustvariti nezaupanje, pesimizem in lažni optimizem med

ljudmi. Skušali so narediti razdor med ljudmi in državo ter med našimi ljudmi in našimi bratskimi državami. Ameriškim imperialistom se zdi psihološko bojevanje pomemben vidik njihove agresivne politike. Bolj ko bo njihova politika agresivna, močnejši bo njihov psihološki stroj in bolj zviti ter zlobni bodo njihovi prevarantski triki« (Chandler 1981: 105).

Medtem ko so ZDA skušale čimbolj očrniti podobo življenja in položaja na Severu, so skušali Severnjakom tudi čim lepše prikazati življenje na Jugu. Tako imenovani letaki blaginje so Severnjakom prikazovali ugodno življenje njihovih bratov z Juga, s fotografijami dobro založenih trgovin, ulic, ki so bile polne motorjev, živahnih pristanišč in podobnega. S slogani, kot je: »Zakaj Južni Vietnam zavrača komunizem? Zato, ker v demokratičnem režimu ljudje živijo v miru in blaginji. Na Jugu ima skoraj vsakdo svoje prevozno sredstvo. Ulice so polne in visoke zgradbe poganjajo kot gobe.« Ena od popularnih tem na letakih so bila tudi svarila ljudem, naj se izogibajo vojaškim objektom. S tem so skušali dokazati svojo humanitarnost oziroma pokazati, da Republiki ni vseeno, kaj se dogaja z ljudmi na Severu. Svarila, kot so: »Združene letalske sile bodo ponoči bombardirala celotno območje, dokler se vaša pomoč uporniškimi enotami na Jugu ne bo končala,« in: »Vlada Republike Vietnam in Združene sile vas pozivajo, da se izogibate morskim conam in območju okoli rek, še posebej ribiči. Izogibajte se tem območjem ponoči, mislite na svoje življenje, ne pomagajte tej nepravilni vojni.«

Letaki druge vrste so bili narejeni z namenom, da bi ljudi odvrčali od poškodovanih zgradb in objektov. Fotografije prej uničenih objektov so bile uporabljene, da bi povečale učinek in občutek nevarnosti. Američani so celo priznali, da se močno izogibajo civilnim žrtvam, na letakih so zapisali: »Če bi bili civilisti tarče, bi bila vsa vaša mesta že zravnana z zemljo. Naši piloti veliko tvegajo, ko letijo nizko, da bi zadevali samo vojaške cilje. Ta ukrep je bil kriv za velik delež od 500 letal, ki so bila sestreljena na Severnem Vietnamom. Visoko ceno smo plačali, da se izogibamo civilnim žrtvam.«

Operacija Field Goal (1972–1973)

Aprila 1972 se je pričela nova intenzivna kampanja z letaki na Severu, ki je spremljala obnovljeno bombardiranje države. Šlo je za nadaljevanje kampanje Frantic Goat North; tudi v tej

kampanji so bili psihološki cilji in strategije podobni. Vseeno se je vojna skozi leta precej spremenila, tako se je delno spremenilo tudi psihološko bojevanje. Prišle so nekatere nove teme, med drugim ni bilo več protikitajske teme, saj so se vmes spremenili tudi odnosi med ZDA in Kitajsko (Nixonov obisk na Kitajskem). Sedaj je bil eden od sloganov: »ZDA in Kitajska si želita miru, stranka Lao Dong pa vojne!« Dominantna tema je sedaj postal mir, tema o lažeh in izdajah partije je bila vse manj prisotna, več se je govorilo o tem, da Sever oziroma njegovi voditelji še vedno niso pripravljeni na premirje. Prav tako je bilo potrebno ciljni publiko (prebivalstvu Severnega Vietnama) razložiti, zakaj je prihajalo do novih bombardiranj dežele, predvsem pristanišč. Sporočila so bila v stilu: »Vojna se lahko konča, ko se bo stranka Lao Dong začela resno pogajati!« ter: »Zahtevajte, da stranka takoj neha s svojo agresivno vojno, ter s ciljem zaslužnitve Juga.« Ameriški propagandisti so stranko oziroma severnovietnamski režim obtoževali, da nepotrebno zavlačuje vojno in trpljenje tako Severa kot Juga, in pozivali javnost na Severu, naj pritisne na vlado in zahteva mirno rešitev krize.

Kampanja Hošiminhova pot

Hošiminhova pot je bil skoraj 10.000 kilometrov dolg labirint skrivnih poti in cest, ki se je raztezal na vzhodu Laosa, nadaljeval pa se je tudi v Kambodžo in Južni Vietnam. Ta sistem je bil življenjskega pomena za Sever, saj je tu potekala glavna vojaškega in oskrbovalnega pretoka s Severa na Jug in obratno. Tudi beseda pot je morda neprimerna, saj je bila ta netlakovana cesta ponekod v tako dobrem stanju, da so lahko po njej zelo hitro vozili tudi konvoji tovornjakov. Potovanje po poti na Jug je bilo za Severnjake zelo nevarno, saj so ZDA nenehno skušale prerezati popkovino med Severom in Jugom. Tako kot ostale bombne kampanje je tudi to spremljala podobna intenzivna psihološka kampanja s propagandnim materialom, ki je dopolnjevala ostale propagande akcije in programe za predajo. Z izbranimi temami in pozivi so skušali predvsem izkoristiti duševno ranljivost vojakov, ki je bila nedvomno ogromna: strah, stiske, izguba vere v zmago, skrb za družino, pomanjkanje vere v komunistično idejo. Na območju Laosa, kjer so se zadrževale enote Severnega Vietnama, so ZDA tudi v imenu Laosa pozivale komuniste, nas se predajo, dokler še ni prepozno. Psihološke operacije so največ poudarka namenile vojaku in njegovemu strahu pred smrtjo, te grožnje pa so bile povezane z nostalgijo in osamljenostjo, s čimer so skušali zbiti moralno in voljo do infiltracije. V dnevnikih

vojakov s Severa se je ta pot omenjala kot potovanje v smrt: »Ta pot je enosmerna. Na Jug greš zato, da se boš boril, dokler ne boš umrl.«

Zato so bile v tej kampanji prisotne tudi razne pogrebne in duhovne teme, kot so: »Boš umrl v Laosu, daleč stran od doma svojih domačih?« in: »Je to grob? Ne, na žalost ni ... Je vojakovo zadnje počivališče, na tisoče kilometrov od groba njegovih prednikov. Njegovo telo je neznano, grob neoznačen in njegova duša nikoli ne bo našla miru.«

4.3.5.2 Radijsko oddajanje

Številne teme in pozivi z letakov, s katerimi so Američani zasipavali celotni Vietnam in še obmejne pasove Laosa in Kambodže, so bili uporabljeni tudi v radijskih predvajanjih, in sicer: južnovietnamski Voice of Freedom (Glas svobode), ki ga je oddajalo saigonsko Ministrstvo za obrambo pod okriljem ZDA, ter ameriški Voice of America (Glas Amerike), ki ga je oddajala agencija USIA. Značilnost obeh programov je bila lahka glasba in dramatične oddaje, ki so pritegnile pozornost publike. Vmes so bile vnesene novice oziroma sporočila, katerih namen je bil seveda prepričati poslušalce. To je bilo v skladu z načelom, da so novice prvo orožje propagande. Američani so s skrbno izbrano selekcijo novic skušali doseči avtentičnost svojih oddaj ter s tem povečati kredibilnost kasnejših propagandnih vsebin. R.H.S. Crossman pravi: »Če ljudem sedem let dajete resnične informacije, bo prvi dan osmega leta verjel neresnični informaciji, če se vam zdi pomembno, da je to tako« (v Chandler 1981: 135).

V ta namen so ZDA po Severu raztrosile na tisoče miniaturnih radijskih tranzistorjev, ki so bili že vklopljeni in so delovali, tako da so jih lahko domačini slišali in našli. Tranzistorjem so bili priloženi tudi sporedi in frekvence ameriških radijskih postaj in ostalih nekomunističnih radijev. Radio Voice of Freedom, ki ga je upravljajo Ministrstvo za obrambo Južnega Vietnama, je začel z oddajanjem leta 1964, finančno, tehnično in ostalo pomoč pa so zagotovile ZDA. Na začetku ga je zaradi šibkega oddajnika lahko poslušalo samo občinstvo na jugu Severnega Vietnama in na obali vse do kitajske meje. Glavni čas oddajanja je bil med 22. uro zvečer in 1. uro zjutraj. Šele leta 1968 je radio začel oddajati 24 ur na dan, pa tudi signal je segel dlje. Večina ljudi je čez dan delala, proti večeru pa se je udeleževala političnih srečanj in sestankov, tako da so bili prosti šele

zvečer. Tudi tema je pripomogla, da so ljudje na skrivaj poslušali radijske postaje, ki jih sicer ne bi smeli.

Program je vseboval tako glasbo kot novice, med drugim je bila na voljo posebna oddaja za ženske, otroške oddaje, oddaje o znanstvenem napredku, poročila o razvoju in blaginji v nekomunističnem svetu, branje romantičnih kratkih zgodb, političnih zgodb in knjig, ki so bile prepovedane na Severu, predvajali so tradicionalno vietnamsko glasbo iz vseh regij, vietnamsko ljudsko glasbo, popularne pesmi, ki jih Hanoi ni dovolil ter ostalo. Radio Voice of Freedom je imel celo svoj simfonični orkester, zbor pa so sestavljali zaposleni na radiu.

Medtem ko se je radio Voice for Freedom imel in predstavljal kot vietnamski radio za Vietnamce, pa se je ameriški Voice of America seveda predstavljal za zelo ameriškega. Na njem so predvajali glasbo, novice in uredniške prispevke, glavne teme pa so bile kitajsko-sovjetske razmere ter težave v komunističnem svetu. V času Severne invazije na Južni Vietnam leta 1972 je radio oddajal 18 ur na dan, z namenom, da bi se pripomoglo k vzpostavitvi miru.

4.3.6 Hearts & Minds (Bitka za srca na Jugu)

Vlada Južnega Vietnama, ob veliki pomoči ZDA, je imela največjega sovražnika ves čas tesno ob sebi. To niso bile enote Severnega Vietnama, ki so bile okraj meja na severu ali v Laosu in Kambodži. To je bil notranji sovražnik, komunisti, ki so jih klicali Vietkong ali VC. Vietkong je bil prisoten povsod, predvsem pa na podeželju, kjer je bil najmočnejši. Ne gre pa zanemariti tudi delovanja v urbanih predelih ter infiltriranja v vojaške enote Južnega Vietnama. Vlada Južnega Vietnama je uvedla več programov, ki naj bi pripomogli k lojalnosti ljudstva republiki. Povečini je šlo za zaščito in izboljševanje življenjskih razmer. V ta namen so ustanovili vrsto vojaških in paravojaških čet, katerih glavni cilj je bila zvestoba in podpora ljudstva. Ta podpora je bila namreč ključna v boju med Vietkongom in vlado. Pacifikacija, kar je bil končni cilj, je bila življenjskega pomena za obstoj in preživetje države. Te posebno urjene policijske in paravojaške enote so ljudstvo ščitile pred terorizmom in infiltracijo enot Vietkonga, s čimer so skušale čimbolj oslabiti komuniste. Prebivalstvo Južnega Vietnama se je znašlo med dvema ognjema. Komu verjeti, s kom držati? S svojimi brati, s katerimi jih je mejila le umetno narejena

razmejitvena črta in ki so si prizadevali samo za to, da je Vietnam spet združen v eno, ali z režimom, v katerega niso preveč verjeli, zelo izdatno pa mu pomagajo tujci, s katerimi v vsej svoji dolgi zgodovini niso imeli dobrih izkušenj? Veliko ljudi se je tako držalo za sebe in se niso hoteli zapletati z nikomer. Ostali so pasivni in čakali, kako se bo vse razpletlo. ZDA so s svojimi programi pacifikacije skušale doseči raven, ki je pomembna za razvoj »nation-buildinga«, ki ga je Jug zares potreboval, če je želel obstati. Ameriška pacifikacijska teorija je predvidevala, da bodo Vietnamci slej ko prej prenehali s svojo držo »počakajmo, kaj se bo zgodilo«, če jim bodo lahko zagotovili občutek varnosti pred napadi in jih prepričali, da bo Republika najbolje služila njihovim osebnim interesom. Ko bodo enkrat vojaško dobro zaščiteni, se bodo izvedle številne reforme, ki bodo izboljšale kakovost življenja in bodo ljudi stimulirale, da se bolj aktivno vključijo v lokalne in državne aktivnosti in programe. Veliko ljudi se je namreč bala povračilnih ukrepov Vietkonga, še posebej v vaseh, kjer so bili še precej bolj izpostavljeni in ranljivi. Prav s temi težavami so se redno srečevali uradniki iz pacifikacijskega programa in o tem problemu tudi obveščali svoje nadrejene. Govorili so o tem, da se veliko ljudi odkrito zanima za vladne programe pacifikacije, a se boji, da jih bo kdo iz vasi izdal Vietkongu, ko bodo prišli v vas.

Pomembno vlogo so pri teh procesih zaradi rasnih sorodnosti odigrale tajске in južnokorejske oborožene sile. Nalty (1998: 123) navaja, da so prav te ključno pripomogle k uspešnosti programov, na primer programa Chieu Hoi. Do leta 1970 je bilo v Vietnamu prisotnih 49000 južnokorejskih vojakov in 12000 tajskih vojakov.

Proces pacifikacije je zastal v letih 1965 in 1966, ko so imele prednost obsežne operacije proti komunističnim oboroženim silam, so pa takrat bile razmeroma uspešne enote Revolucionarnega razvoja (Revolutionary Development Teams), ki jih je organizirala ameriška obveščevalna služba CIA. To so bile oborožene enote, namenjene na novoosvojena območja, kjer naj bi lokalnemu prebivalstvu pomagali pri samozaščiti in izkoreninjenju Vietkonga na območju. Ko je bilo za varnost poskrbljeno, so začeli z izvajanjem političnih, ekonomskih in socialnih reform za izboljšanje življenja kmetov in vpisali njihovo zvestobo. Začetki enot Revolucionarnega razvoja so bili jalovi, predvsem zaradi neučinkovitosti in pomanjkanja motivacije pri vladnih uslužbencih. Rezultat tega je bila še vedno prisotnost Vietkonga in žrtve med pacifikacijskimi enotami. Izvor vsega tega je bila slaba zaščita pred napadi Vietkonga, ki ni vplivala zaupanja v

tisto, kar bi ti ljudje morali delati. Leta 1967 je Saigon na pobudo ZDA sprejel še dva pomembna ukrepa: urjenje in boljša oprema lokalnih paravojaških regijskih in ljudskih enot, ob intenzivni pomoči ameriških posebnih enot Zelene baretke, ter sprejetje novega programa Phoenix⁴ (Phung Hoang), ki naj bi izruval in uničil Vietkongovo podzemno politično in administrativno mrežo.

Psihološki cilji: ZDA so si ves čas vojne močno prizadevale, da bi osvojile srca ljudi Južnega Vietnama, da bi v njih prebudile močnejši občutek nacionalne pripadnosti, ki je bil zelo pomemben za integriteto države, povečale občutek antipatije do pripadnikov Vietkonga ter povečale simpatije do ZDA samih. V ta namen so ZDA vpeljale reforme in programe, kot sta bila Program pacifikacije in Program ruralnega razvoja. Z izdatnimi propagandnimi kampanjami so skušali ta in podobne programe čimbolj približati ljudem, zato so v ta namen pripravili 3 medsebojno povezane psihološke teme (v Chandler 1981: 158):

- **Imidž Republike:** Da bi prepričali prebivalce Južnega Vietnama, da je zmaga vlade neizogibna ter da se Saigon, legitimni naslednik vietnamske predkolonialne zgodovine, razvija v smeri moderne družbene revolucije, ter ponuja ljudem »edino pravo in realno upanje za dosego narodnih in osebnih teženj.«
- **Protikomunistični imidž:** Da bi se ljudje popolnoma zavedli, da so voditelji Vietkonga le instrumenti tuje sile, to je Rdeče Kitajske, ter da so navadni ljudje zavedeni in nevede orodja teh vodij.
- **Imidž ZDA:** Da bi prepričali ljudstvo, da je prisotnost ZDA in ostalih držav »svobodnega sveta« pomembna, ker bo pomagala vsem njim skupno grožnjo, komunistično agresijo, ter jim pomagala pri vzpostavitvi razmer za boljše življenje.

ZDA so v svoji veliki želji, da bi bile uspešne pri vseh teh ciljih, najpomembneje pri nastanku pravega južnovietnamskega nacionalizma, prevzele nase preveč bremena s pleč vlade Južnega Vietnama, ki bi moralo samo izvajati neposredne propagandne akcije na svojih državljanih. Tako

⁴ Namen programa Phoenix je bilo identifikacija in uničenje infrastrukture Vietkonga (VCI) v Južnem Vietnamu. VCI je predstavljal politični in administrativni podaljšek upora na Jugu in je logistično podpiral operacije Vietkonga, novačil nove člane in usmerjal teroristične aktivnosti proti Združenim silam. Program je deloval pod okriljem agencije CIA in je zbujal pomisleke o legalnosti dejavnosti, ki jih je izvajal, saj so te mnogokrat vsebovale umore različnih oseb, za katere se je domnevalo, da so nevarne. Kljub negativnim medijskim poročilom so vodilni uslužbenci CIA-e, kot tudi vodje Vietkonga in Demokratične republike Vietnam soglašali, da je bil program uspešen, 34000 operativcev VCI-ja je bilo zajetih med leti 1968 in 1972 (Tucker 1998: 329).

pa so ZDA oziroma njihova služba JUSPAO postale nadomestno ministrstvo za informiranje Republike Južni Vietnam. Pri ustvarjanju nacionalne kohezije in borbi proti komunizmu bi bilo vsekakor boljše, če bi bile psihološke operacije bolj usklajene z dejanji in akcijami saigonske vlade, vsaj kar se tiče vitalnih nalog.

5. Podpora v ZDA

Podpora vojni na domačih tleh je bila ena tistih stvari, ki so bile ključnega pomena za ameriško politiko in njene glavne akterje. Ravno zaradi tega je prihajalo do nenehnih prizadevanj, da bi bila podpora dovolj velika in močna. V ameriški družbi je v 60-tih letih prejšnjega stoletja prihajalo do velikih sprememb, ki so korenito spremenile izgled, obnašanje in razmišljanje ameriškega prebivalstva. Civilna družba je postala zelo močan člen v politiki, raznovrstna politična, študentska in podtalna gibanja pa so si pridobila čedalje več privrženecv in somišljenikov, zato se je vodilna politična struktura dostikrat počutila ogroženo. Ameriška notranja politika je imela v tem času veliko opraviti tudi z medrasnimi nasprotji, ki so dodatno naelektrila družbeno ozračje.

V teh pogojih si je vladajoča ameriška oblast, v kateri se je tačas zamenjalo nekaj predsednikov, skušala dobiti podporo in razumevanje javnosti, ki pa je ob vsakem novem škandalu ali incidentu strmo padala.

Walter Cronkite, legendarni poročevalec in človek, ki je bil po ameriških javnomnenjskih raziskavah nekajkrat izbran za človeka, ki mu Američani najbolj verjamejo, je leta 1968 po vrnitvi iz Vietnama javno izjavil, da ameriška politika te vojne ne more dobiti. Izjava je tudi potrdila prepričanje, da si javnost (oziroma velik delež ljudi) želi, da ZDA izstopijo iz vojne.

5.1 Vojna in mediji

Mnogi Američani se vietnamske vojne spominjajo neposredno, skozi osebne izkušnje, ki so jih doživeli, ko so bili na tak ali drugačen način vpleteni v konflikt. Večina Američanov pa se vojne vendarle spominja drugače. Spoznali so jo prek drugih, sporočila, slike in izkustva so jim prenesli drugi. Ta večina nima neposrednih izkušenj, zato so vojno doživljali tako, kot jim je bila prikazana. Primarni prenosniki teh sporočil in podob so bili mediji: časopisi, radio in televizija. Mediji imajo moč, ki je brez primerjave: odločitev, kaj vojna sploh pomeni.

(Tucker 1998: 259) omenja slabe izkušnje vietnamskih vojakov z vojnimi mediji: Nekaterim veteranom vietnamske vojne beseda mediji še danes zveni slabšalno ter jim vzbuja jezo in sovražnost. Zanje so bili novinarji sovražniki, skoraj tako kot komunistični nasprotniki.

Vprašanja o vlogi medijev v vojni so tako pogosta kot vprašanja o sami vojni. So mediji preprosto le zapisovali, kaj se dogaja? Brez pristranskosti, so bili oči in ušesa naroda? Ali so sistematično izkrivljali resničnost? So bili neodvisni, ali so bili le glasniki Bele hiše, Hanoijski, radikalnih študentov?

Vojna zaostri in spremeni odnose med vlado in mediji. Pred 1. svetovno vojno so vojni dopisovalci prišli v vojno območje na svoj način, ali pa na dovoljenje poveljnikov enot, ki so se jim priključili in jih spremljali. Če so bili na vojnem območju najdeni brez dovoljenja, so jih pogosto aretirali. V 1. svetovni vojni je prišlo do bolj formalnega sistema, v katerem so mediji dobili rutinski dostop do fronte, v zameno za formalno akreditacijo in cenzuro s strani vojske. Strah pred izgubo akreditacije ali zaporom, dejstvo, da bo material vseeno cenzuriran, pa tudi patriotizem, vse to je pomenilo, da so se poročevalci in novinarji pogosto znašli v položaju samocenzure. Novinar New York Herald, Frederick Palmer, je dejal: »Članke so nam zelo redko popravljali. Dobro smo vedeli, kje potegniti črto o vojaških skrivnostih. Pomembna dejstva smo izpustili in zaradi tega smo postali javni lažnivci« (Delli Carpini v Shafer 1990: 128).

Sistem akreditacij, dostopa in cenzure, ki je ostal v veljavi še v času korejske vojne, je bil pomemben tako politično kot vojaško. Mobilizacija javne podpore vojni je tako kritična kot

mobilizacija oboroženih sil. Z vladnega vidika so mediji rabili dovolj svobode za redno poročanje javnosti, obenem pa dovolj kontrole, ki je zagotavljala, da so ta poročila dvigovala moralo.

V vietnamski vojni se je akreditiranje novinarjem nadaljevalo, formalna cenzura pa ne več. Vojska je bila mnenja, da je več pridobila z omejevanjem dostopa novinarjem kot pri popolnem dostopu za zameno za cenzuro. Domnevalo se je, da bo kombinacija strahu pred izgubo akreditacije, novinarskega patriotizma, tradicija novinarske nevtralnosti in objektivnosti prispevala k temu, da cenzura ne bo več potrebna (Delli Carpini v Shafer 1990: 129).

Do leta 1964 je veljalo pravilo: »No news is good news«, se pravi, da je najboljšše, če ni o čem poročati. Televizijske mreže so šele sredi leta 1963 v Vietnam napotile stalne TV ekipe in samo New York Times je imel v Saigону stalnega dopisnika v času Kennedyjeve administracije. V tem obdobju je bil narejen koncept kasnejšega poročanja.

Predsedniške administracije so se počasi naučile dveh lekcij iz obdobja vietnamske vojne: mediji so ključnega pomena za uspeh ali neuspeh administracije, ter: v odnosu med mediji in Belo hišo drži skoraj vse karte slednja. Predsedniške administracije dandanes ogromno časa, sredstev in osebja namenjajo upravljanju javne podobe. To počnejo z omejevanjem količine in vrste informacij, ki jih izdajo, z nadzorom dostopa medijev do vladnih uslužbencev, z izkoriščanjem tistih delov medijev, ki omogočajo neposreden dostop do javnosti (govori, javna fotografiranja ipd.), z grožnjami medijem, da bodo zaradi poročanja postali del zgodbe (obtožbe o pristranskem poročanju, senzacionalizmu, grožnje z dragimi tožbami itd.).

Obstaja neko splošno prepričanje, da so ZDA vojno v Vietnamu izgubile tudi zaradi medijev. Shah (2003) meni, da temu ni tako in navaja Johna Pilgerja, ki je opisoval poročanje iz Vietnama. Pravi, da vojni poročevalci niso bili tako skeptični do same intervencije, kot so bili do učinkovitosti. Prepričan je, da so si poročevalci sicer tako kot Pentagon želeli, da ZDA dobijo vojno. Niso nasprotovali ameriški politiki, temveč taktiki, ki je to politiko udejanjala.

Zanimiv je bil tudi primer poročevalske/medijske samocenzure, do katere je prihajalo na začetku ameriških bombardiranj Laosa in Kambodže, kar omenja Chomsky (1975). Med bombardiranj

Hošiminhove poti in ostalih oskrbovalnih poti je namreč življenja izgubilo veliko nedolžnih civilistov, a so se sprva mediji o tem vzdržali pisati.

5.2 Vietnamizacija

Že ameriška predsednika Kennedy in Johnson sta opozarjala na dejstvo, da bodo vojno v Vietnamu morali dobiti Južni Vietnamci sami. Vseeno pa so vojaške enote saigonskega režima igrale le manjšo vlogo v spopadu od leta 1965. Ameriške taktične enote, s svojo izjemno ognjeno močjo, mobilnostjo in logistično podporo, so bile najbolj primerne za boj proti velikim konvencionalnim komunističnim enotam, južnovietnamske enote, povečini je to bila pehota, pa so bile primernejše za boj z manjšimi, lokalno rekrutiranimi gverilskimi enotami Vietkonga.

Leta 1967 so se stvari začele spreminjati, saj je Washington začel z omejitvami števila ameriških enot, kar je ameriškega poveljnika v Vietnamu Westmorelanda prisililo, da so povečali vlogo in prisotnost vojaških sil Južnega Vietnoma (ARVN) v konvencionalnih vojaških operacijah. Proces so dodatno pospešili leta 1968, ko so ZDA sprejele več programov za povečanje in modernizacijo južnovietnamskih sil. Kljub temu so do konca leta ameriške sile še vedno igrale glavno vlogo v vojnih operacijah. Nixon je hitro po svojem ustoličenju 1969 ukrepal v tej smeri, njegova politika je bila, da naj ZDA zagotovijo orožje in logistično podporo združenim zaveznikom, vendar brez bojnih enot, še posebej pehote. Zavezniške vojske, kot je ARVN, naj same bijejo svojo bitke. Nova administracija je novo politiko začela takoj uveljavljati in začela s postopnim umikom enot iz Južnega Vietnoma.

Glavni cilj vietnamizacije je bilo zmanjšanje ameriških žrtev v boju, kar je omogočalo bolj sprejemljivo nadaljevanje vojne za ameriško javnost. Manj ameriških žrtev je pomenilo manj protivojnih čustev in s tem večjo svobodo administracije v zadevah, ki so bile prav tako delikatne: bombne kampanje, počasnejši umik ameriških vojaških sil iz Vietnoma ter vse večja prisotnost v Laosu in Kambodži. Dve nesrečna dogodka, ki sta kmalu sledila, pa sta spet precej pokvarila prizadevanja administracije, da bi ameriška javnost lažje sprejemala vojno: bitka za Hamburger Hill in masaker v vasi My Lai.

Bitka za Hamburger Hill je bila le ena izmed številnih nepotrebnih in frustrirajočih bitk, do katerih je prišlo po ofenzivi Tet, takrat se je namreč narava vojne počasi spremenila. Komunistične enote so se, zavedajoč se velike ognjene moči ameriških sil, začele izogibati bojem in varčevati s svojimi vojaškimi močmi. Večina večjih enot Vietkonga in vojske Severnega Vietnama se je zadrževala onkraj meja, v Kambodži in Laosu, preostale enote komunistov pa so se organizirale v manjše vode od 10 do 30 vojakov in se pritajile v odročnih predelih džungle. Ameriške in južnovietnamske enote so takoj odgovorile in se tudi same organizirale v manjše skupine, ki so dobile nove naloge: stalno patroljiranje, postavljanje majhnih zased in občasno bliskovito bojevanje, ki je trajalo le po nekaj minut. 14. maja 1969 so ameriške enote napadle hrib 937 z imenom Ap Bia, oziroma Hamburger Hill, kot so ga sami poimenovali, ki se nahaja kakšno miljo od meje z Laosom. Po 9 napadih v 6 dneh so Američani in ARVN s težkimi izgubami zavzeli hrib, ki pa so ga po nekaj dneh zapustili. Zanje je bil strateško nepomemben, do spopada je prišlo samo zato, ker so se enote Vietkonga uprle, saj so imele boljši položaj na terenu (bili so vkopani na vrhu hriba). Potem ko so Američani v boj poslali velike enote, so se komunisti preprosto umaknili v Laos. Napad s pehoto je bil nepotreben taktični samomor, saj bi Američani z uporabo artilerije ali bombnikov lahko veliko enostavneje pregnali sovražnika. Ameriška javnost je zapustitev tako težko osvojenega cilja videla kot še en primer nesmiselnosti vojne.

Primeru je bilo v ZDA namenjeno zelo veliko publicitete in je pritegnil pozornost javnosti. Drugi podoben primer, ki je ravno tako dvignil veliko prahu ne samo v ZDA, temveč po celem svetu, pa je bil masaker v vasi My Lai, ki ga je razkril vojak Ronald L. Ridenhour. Ridenhour je poslal serijo pisem predsedniku Nixonu in ostalim pomembnim vladnim uslužbencem, v katerih je opisal dogodke, ki so se zgodili v letu poprej. Septembra 1969 se je končno začela uradna preiskava, v kateri je bil poročnik William L. Calley ml. obtožen za umor več kot 100 vietnamskih civilistov. Zelo malo informacij je prišlo v javnost vse do novembra, ko so časniki v seriji člankov razkrili razsežnost cele zadeve. 16. marca 1968 se je četa ameriških vojakov v vasi My Lai znesla nad domačini. Vojaki, večinoma mladi in neizkušeni, so bili zelo razburjeni in demoralizirani, saj so pred tem izgubili precej svojih tovarišev, ki so podlegli ali oprostrelcem ali nastavljenim pastem, ki so jih venomer nastavljali pripadniki Vietkonga. Pričakovali so, da bodo v vasi našli enote Vietkonga, tam pa so bili samo otroci, ženske in starejši moški. V nekaj

urah so podivjani ameriški vojaki razdejali vas, končno ameriško poročilo pa omenja 347 nedolžnih civilistov.

Kasneje se je izkazalo, da ta incident ni bil osamljen, podobna zadeva se je zgodila istega dneva v bližnji vasici, kjer je bilo okoli 50 nedolžnih žrtev. Preiskava je tudi pokazala, da večina višjih častnikov sploh ni vedela, kaj se je dogajalo na terenu. Javnost je bila zgrožena, stvari pa so še dodatno premešale protivojne organizacije v ZDA, ki so vse to dobro izkoriščale v svoj prid. Masaker My Lai je tudi zasenčil podoben, a še hujši incident, ki so ga aprila 1968, med ofenzivo Tet, v vasi Hue storile enote Vietkonga: mučili in ubili so več kot 1000 civilistov.

Proces vietnamizacije vojne je v ZDA naletel na veliko odobravanja med ljudmi, saj bi to pomenilo vrnitev ameriških oboroženih sil nazaj domov. Po Nixonovem načrtu naj bi v Vietnamu ostalo le kakšnih 40.000 do 50.000 mož, ki bi ob močni zračni podpori morali zadoščati vojski Južnega Vietnama, da dobi vojno v svoj prid. Program vietnamizacije je Američanom končno dal slutiti, da je konec vojne blizu – vsaj za ZDA. Po drugi strani pa je Nixonova administracija to tudi izkoristila za najbolj ekstremne ukrepe, ki so jih do tedaj sprejeli v jugovzhodni Aziji. Januarja 1971 so ZDA na veliko bombardirala cilje v Laosu in Kambodži, kjer naj bi se zadrževale enote komunistične vojske. Severni Vietnamci so vietnamizacijo tudi izkoristili po svoje, še bolj kot prej so se namreč lahko infiltrirali v enote vojske Južnega Vietnama. Spomladi in praktično do konca leta so bila obmejna območja Laosa, Kambodže in Severnega Vietnama izpostavljeni silovitemu bombardiranju, kljub temu pa se je zelo zmanjšalo število ameriških žrtev med talnimi enotami, ki so bile vse manj vmešane v spopade.

Ameriška javnost kljub temu ni bila zadovoljna. Vse več je bilo protestov, ki so jih organizirali pacifisti in nasprotniki vojne v Vietnamu, pridružilo pa se jim je veliko študentov, vojnih veteranov, raznih političnih voditeljev, poslovnežev in sindikatov. Nixonu so očitali, da je spopadov vse več ter da namesto Američanov pač umirajo Aziji.

5.3 Padajoča morala in droge

Zloraba drog pri ameriških vojakih je bila resen problem, še posebej po letu 1968. Do umika ameriških oboroženih sil iz Vietnama 1973 naj bi po podatkih ministrstva za obrambo skoraj 70 % osebja uporabljalo drogo, ki je bila poceni in vseprisotna. Droga je vojakom ponujala pobeg pred dolgčasom ter strahom, ki sta bila prisotna pri borbah. Uporaba drog se je dramatično povečala po ofenzivi Tet leta 1968, na prvem mestu je bila marihuana, najbolj dostopna in poceni. Nasploh je kajenje marihuane postalo del iniciacije novih rekrutov, ki so prispeli v Vietnam.

Zelo priljubljena droga so bili tudi amfetamini, zlasti med vojaki na patroljah ter na zabavah zalednih čet. Veterani, ki so imeli veliko izkušenj z amfetamini, so opisovali, kako zelo so bili nervozni, ko je droga popuščala, menda jih je držalo, da bi šli kar na ulico in streljali otroke. Morda je bila marihuana ravno zaradi tega bolj priljubljena od amfetaminov. Narkotiki, kot sta opij in heroin, so bili manj razširjeni, predvsem zaradi dejstva, da nihče ni hotel biti ujet med kinkanjem v zasedi. Opijati so ljudi naredili bolj odvisne kot marihuana in amfetamini, zato so bili tudi primeri, ko so se nekateri veterani po vrnitvi v ZDA zatekli h kriminalu, da so lahko prišli do drog.

Problem uživanja drog med marinci v Vietnamu se lahko razlaga kot reakcijo na okolje, drugi faktor pa je seveda lahek dostop do drog. Statistike sicer kažejo, da so vojaki v Vietnamu veliko raje posegali po drogah kot na primer vojaki, ki so bili nastanjeni v Evropi, kjer so bile droge ravno tako razmeroma lahko dostopne. Je pa res, da so bili vojaki v Vietnamu izpostavljeni veliko večjim psihičnim pritiskom kot vojaki v Evropi. Podatki tudi kažejo, da je po vrnitvi domov velika večina vojakov, ki so se v Vietnamu prvič srečali z drogami, razvado popolnoma opustila (93 % vojakov, ki je prvič poskusilo droge in 86 % vojakov, ki je prvič poskusilo marihuano).

5.4 Protivojne demonstracije, protivojna gibanja

Protivojno gibanje v ZDA je bil zelo kompleksen skupek zelo različnih interesov, ki si je bil enoten le v temu, da nasprotuje vojni. Pokazalo je, kako velik je pravzaprav bil razkol v tedanji ameriški družbi.

5.4.1 Pohod na Washington (21. oktober 1967)

Pohod na Washington je bil eden najpomembnejših protivojnih demonstracij, za mnoge je bil simbol preskoka od protesta do odpora. V Pentagonu, simbolu ameriškega militarizma, so ga organizirali študentski in narodni komiteji za mobilizacijo pod vodstvom Jerryja Rubina, ki so želeli glasneje opozoriti na nesmiselnost vojne. Zvezne oblasti so dogodek skušale označiti za komunističnega in vlada je mobilizirala številne čete za varovanje. Pohod se je pričel pri Lincolnovem spomeniku v Washingtonu, kjer se je zbralo 100.000 protestnikov, kasneje pa jih je kakih 35.000 odšlo proti Pentagonu. Čeprav se je večina ljudi vedla mirno, se je nekaj sto protestnikov posedlo pred Pentagonom ter k temu pozivalo tudi čete, ki so bile tam prisotne zaradi varnosti. V naslednjih 24 urah, ko se je množica že malce porazgubila, je prišlo do spopadov med protestniki in policijo, ki je aretirala prek 600 ljudi, nekaj deset pa jih je tudi končalo v bolnišnici. Dogodek je močno odmeval v medijih ter dal nov zagon protivojnemu gibanju.

5.5 Pentagonski papirji

Junija 1971 je New York Times povzročil pravo razburjenje, ko je začel z objavami serije člankov, ki so temeljili na uradnih dokumentih, poimenovanih pentagonski papirji. Dokumenti z uradnim imenom History of the United States Decision-Making Process on Vietnam Policy so bili sestavljeni iz 47 delov in so skupaj obsegali več kot 6000 strani. Šlo je za strogo tajno študijo, ki jo je naročil tedanji obrambni minister Robert McNamara. V njej so zelo podrobno analizirali ameriško vlogo v Vietnamu od 2. svetovne vojne naprej, tako vojaško kot tudi diplomatsko. Dokumenti so analizirali vladne politike in dejanja, ki so na koncu ZDA pripeljali do vojne. Timesu je potem sodišče začasno prepovedalo nadaljnje objavljanje, češ da se dela nepopravljiva

škoda nacionalni obrambi. Takoj zatem je z objavo začel še Washington Post, ki pa je tudi dobil prepoved objave.

Dokumenti so med drugim razkrili, da so oblikovalci ameriške politike v letih 1945–1968 ves čas podcenjevali moč in iznajdljivost sovražnika. Prav tako opisujejo, da vlada ZDA ni bila poštena do svoje javnosti, saj ji ni po resnici poročala, kaj se v njihovem imenu dela v Vietnamu ter kako v resnici vojna napreduje. Sodne prepovedi pa niso ustavile pentagonskih papirjev do luči belega dne, saj so jih hitro začeli objavljati v raznih pomembnih dnevnikih širom ZDA. Človek, ki je dokumente spravil na plan, je bil Daniel Ellsberg, bivši marinec in uslužbenec v RAND Corporation⁵, kasneje pa pomemben vladni analitik. Sam je tudi precej prispeval k nastanku dokumentov, vendar se je po službovanju v Vietnamu odločil, da ima javnost pravico izvedeti resnico o vojni. Prepričan je bil, da so ameriške oblasti popolnoma neprizadete do vojne ter tragičnih posledic za Vietnam in njegove prebivalce. Ellsberga so začeli sodno preganjati, vendar je bil po dveh letih oproščen, prav tako vsi njegovi sodelavci. Afera je bila hud udarec za predsednika Nixona in njegovo administracijo, dokončno pa ga je uničila afera Watergate, po kateri je pod pritiskom ameriške javnosti in medijev odstopil s položaja.

6. Evropa

Evropa je po koncu uničujoče 2. svetovne vojne šla skozi težko obdobje obnavljanja, počasi se je pobirala na noge. Nekdanje kolonialne in imperialistične sile so bile na kolenih, kontinent je bil razdeljen na »svobodni« blok in komunistični blok, meje med državami so bile nejasne, med edinima preostalima velesilama ZDA in SZ pa se je začelo tekmovanje. ZDA so bile z Natom izrednega pomena za zahodnoevropske države, saj so predstavljale obrambo pred nevarnostjo z Vzhoda. Zelo verjetno je, da se je takrat pri marsikateri zahodnoevropski državi pojavil strah, da bodo ZDA večino svoje pozornosti, morda tudi virov, preusmerile na Daljni vzhod oz. na območje Indokitajske, ter da bodo ostale prepuščene več ali manj same sebi.

⁵ RAND Corporation, neprofitna ameriška raziskovalna organizacija, je bila »think tank« ameriške vlade, ki je pripravljala različne scenarije za jedrsko vojno in omejeno vojno v Vietnamu. Začetki RAND-a izhajajo iz ameriških in britanskih operacijskih raziskovalnih skupin, ki so nastale zaradi potreb 2. svetovne vojne. V RAND-u (Research and Development) delujejo fiziki, politični strategji, ekonomisti in matematiki, posebno veljavo pa so dobili v 1960-tih, s Kennedyjevim prihodom na oblast. Takratni obrambni minister Robert S. McNamara je mnoge RAND-ove ideje uporabil v nacionalni politiki v času vietnamske vojne (Tucker 1998: 346).

Ko so ZDA začele igrati aktivnejšo vlogo v Vietnamu, so pričele tudi z iskanjem podpore pri svojih evropskih zaveznikih. Trije največji in najpomembnejši, Velika Britanija, Zahodna Nemčija in Francija, so bili tisti čas vsej prej kot vojaške in ekonomske velesile, a vseeno še vedno pomembni igralci na mednarodnem prizorišču. Če so ameriški propagandisti hoteli biti uspešni in svoja dejanja v kar najboljši luči prikazati Evropejcem ter tako dobiti njihovo vladno in javno podporo, so morali poznati njihove značilnosti, zgodovino, način razmišljanja.

Ameriška propaganda kampanja je imela, kot pravi Page (1996: 128), tri pomembne cilje:

- prepričati javnost, da zaznava in dojema vojno tako, kot si to želijo ZDA,
- prepričati javnost, da je vojna pomembna in nujna, ter
- prepričati javnost, da so nameni Združenih držav dobronamerni in mirni, k uporabi sile pa se bodo zatekli le v skrajnem primeru.

6.1 Velika Britanija

V tistem času je bilo s strani britanskih politikov slišati, da imata Velika Britanija in ZDA »poseben odnos«. Tu je bilo verjetno tudi nekaj resnice, ta tradicionalno dober odnos je dobro viden še danes. Aktualna Blairova politika in po njem tudi politika Gordona Browna je izrazito prijateljska in podpirajoča do ZDA in njihove politike, ki v marsičem spominja na politiko, ki so jo vodili v 60-tih in 70-tih letih prejšnjega stoletja. Res pa je seveda tudi, da je Velika Britanija, bivša kolonialna velesila, tedaj (po 2. svetovni vojni) krvavo potrebovala ZDA in njeno ekonomsko pomoč. Medtem ko se je Evropa pobirala po vojni, so ZDA postale še bogatejše, močnejše in bolj razvite. Uradno je vlada premierja Wilsona ameriško politiko podpirala, zasebno pa so bili prisotni določeni zadržki. Britanci so sicer Američanom v Vietnamu do neke mere pomagali, predvsem s svojimi izkušnjami v boju proti komunističnim upornikom, ki si so jih pridobili v Maleziji, in z urjenjem južnovietnamskih policijskih enot. Po drugi strani je bila Velika Britanija ob Sovjetski zvezi predsedujoča na ženevski konferenci leta 1954, kjer se je dogovarjalo o prihodnosti Vietnama, tako da se tudi zaradi tega ni aktivneje spustila v konflikt; vsekakor ni želela v Vietnam poslati svojih oboroženih enot.

Britanska javnost je na začetku (tudi pod vplivom svoje vlade) do neke mere podpirala ZDA v Vietnamu, čeprav je bila splošna klima rahlo protiameriška. Do tega pojava je prišlo že med 2. svetovno vojno, ko je bilo v Veliki Britaniji nastanjenih veliko ameriških vojakov, ki niso pustili najboljšega vtisa med domačini. Page (1996: 111) opisuje, da so se ljudem zamerili Američani, ker so imeli višji standard, so preveč popivali, kvarili dekleta in bili diskriminativni do svojih temnopoltih kolegov.

Ta protiameriška drža se je z rastjo ZDA v še močnejšo silo kasneje povečala, ni pa bila zelo direktna, temveč bolj prikrita. Page (1996: 116) omenja incident, do katerega je prišlo marca 1965, ko so ZDA v Vietnamu začele uporabljati bojne pline, uradno z namenom, da bo tako poškodovanih manj civilistov. Ameriški propagandisti so se s tem skušali pohvaliti, da uporabljajo nesmrtonosen plin, češ da je bolj human od bomb. Cel svet se je ob tem zgražal, ameriška propaganda pa je v tem primeru udarila precej mimo, obenem pa je v težave spravila še Veliko Britanijo, saj je izjavila, da naj bi enak plin menda Britanci na skrivaj pred tem uporabili na Cipru. V opravičilo so potem tudi izjavili, da so plin pripravili oni, a so ga uporabili južnovietnamski vojaki, ter da to orožje ni v nasprotju z mednarodnimi zakoni in prakso o bojnih plinih (čeprav ZDA nikoli niso ratificirale Protokola o bojnih plinih iz leta 1925).

V tem primeru je ameriški propagandni stroj naredil precej napak, začevši že s slabim poznavanjem svojih zaveznikov. Že sama beseda plin je za Evropejce, ki so imeli zelo slabe izkušnje z njim še iz I. svetovne vojne, slabo izbrana tema za samohvalo. Prevaliti del krivde na Veliko Britanijo oz. njeno vlado, da je zagrešila isto, je tudi zelo nesrečno dejanje, saj so s tem v neprijeten položaj pred lastnim ljudstvom spravili ravno to vlado, od katere so sicer pričakovali mednarodno diplomatsko in politično podporo, in to ravno v času, ko so se ZDA pripravljale na razširitev vojne, v kateri so rabile vso podporo, ki so jo lahko dobile. Tudi ameriško sklicevanje na to, da niso ratificirale pomembnega dokumenta mednarodnega vojnega prava, je kazalo na to, kako se ZDA držijo in obnašajo v mednarodni skupnosti.

6.2 Zahodna Nemčija

ZDA so v primeru Zahodne Nemčije zaradi njihovega specifičnega zgodovinskega, političnega in geografskega položaja dobro vedele, kaj lahko prosijo in česa ne. Tako od Nemcev niso pričakovale (zahtevale) drugega, kot je politična podpora. Nemci so si zelo prizadevali, morda še bolj kot Britanci, da bi obdržali zelo dobre odnose z ZDA, saj so jih potrebovali ne samo ekonomsko, temveč tudi vojaško, ZDA so z močno vojaško prisotnostjo Zahodni Nemčiji namreč zagotavljale določeno stopnjo stabilnosti in občutek varnosti.

Nasploh je bila vloga Zahodne Nemčije tu precej enostavna, saj so ZDA od Nemcev zaradi znanih okoliščin iz bližnje preteklosti vojaške pomoči ni zahtevala. So pa ZDA pričakovale in večkrat pritiskale na zahodnonemško vlado z namenom, da Nemci v zameno prispevajo več materialne in humanitarne pomoči ter najvažnejše – verbalno podporo. Nemčija, tudi če bi hotela, ni mogla uradno obsoditi ameriškega vmešavanja v Vietnam, saj je imela za seboj seveda svojo preteklost, ki ji tudi ni bila v ponos. Nasprotno pa je bilo v javnosti, kjer so določena gibanja (predvsem študentska levičarska gibanja, t.i. Nova levica) izvajala nasilne protivojne demonstracije, do katerih pa zahodnonemška javnost zaradi njihove nasilne narave ni imela simpatij in jih je obsojala.

Page (1996: 127) navaja, da so ZDA na začetku vojne imele podporo med Nemci, leta 1967 pa zahodnonemška splošna javnost ni več podpirala ameriškega vpletanja v Vietnamu (za razliko od let 1965 in 1966, ko je določena podpora še bila), kar je tudi vlado pripravilo do razmišljanja, ali naj še naprej podpira ZDA. Tako se je zahodnonemška vlada enako kot britanska znašla v precepu ali zavoljo ekonomskih in političnih koristi podpirati ZDA pri njihovem početju ali popustiti domači javnosti (ki jo navsezadnje sestavljajo volivci) in spremeniti svojo politiko do vojne.

6.3 Francija

Za razliko od Velike Britanije in Nemčije, kjer je bila sprva prisotna določena podpora ameriški politiki glede krize v Vietnamu, so si bili Francozi enotni v tem, da nasprotujejo vojni. Tako

vladna politika, kot tudi mediji in javnost so bili zelo glasni, predvsem pa predsednik de Gaulle, ki je zagovarjal tezo, da je vietnamska vojna državljanska vojna, ki se bo končala s porazom ZDA (Page, 1996: 121). Tu se je de Gaulle opiral tudi na francoske izkušnje, saj so bili Francozi poraženi od taiste vojske, ki jo je sedaj Hošiminh imel v Severnem Vietnamu.

Čeprav je Francija ostro nasprotovala vojni v Vietnamu in vlogi ZDA, ki so jo tam imele, pa Page (1996: 123) poudarja, da sta vladi Francije in ZDA kljub različnim perspektivam na vojno tesno sodelovali na nižjih nivojih, predvsem med različnimi oddelki francoskega zunanjega ministrstva in ameriške ambasade. Francija je tu vseeno odigrala pomembno vlogo, še zlasti nekakšno vlogo posrednika ali mediatorja, najpogosteje pri vprašanih vojnih ujetnikov in izmenjav le-teh. Severni Vietnam je decembra 1965 grozil s procesi ujetih Američanov, ki naj bi jih kasneje usmrtili. Francozi so s svojim diplomatskim posredovanjem prepričali Sever, da bo mednarodna skupnost usmrčitve sprejela z velikim neodobravanjem, zato so od te namere odstopili.

Od treh glavnih zaveznikov v Evropi je tako le Francija vodila politiko, s katero se je strinjala domača javnost in mediji, medtem ko so Nemci in Britanci zaradi državnih interesov bili prisiljeni podpirati ZDA (čeprav so ob tem zasebno imeli zadržke). S to politiko so kljub prvotni podpori domače javnosti sčasoma postali nepopularni.

Odpor do vojne v Vietnamu se je večal z vsakim novim bombardiranjem Severnega Vietnama in s poročili o civilnih žrtvah in pravzaprav ni bilo evropske države, v kateri ne bi bilo množičnih protestov, demonstracij in zahtev po končanju vojne.

Tedanji švedski premier, znani mirovnik Olaf Palme, je bil eden najglasnejših evropskih kritikov ameriškega vmešavanja v Vietnamu. Američane je zelo razburil leta 1968, ko se je v Stockholmu skupaj s severnovietnamskim veleposlanikom udeležil protivojnih demonstracij, ob tem pa Richarda Nixona in ameriško bombardiranje Hanoija primerjal s Hitlerjem (Tucker 1998: 316).

7. Ocena učinkovitosti

ZDA so se konec aprila 1975 dokončno umaknile iz Južnega Vietnama, ob tej priložnosti pa je predsednik Ford izjavil, da je vojna, kar se tiče Amerike, končana. Začasna revolucionarna vlada je takoj zatem prepovedala prostitucijo, plesne dvorane in obnašanje na način, kot to počnejo Američani (Bowman 2005: 345) – karkoli naj bi že to pomenilo.

ZDA so vojno v Vietnamu izgubile, pojavi pa se vprašanje, v kolikšni meri je to uspeh/neuspeh psiholoških operacij, propagandnih kampanj in ostalega delovanja PSYOP.

Velik problem je bilo že od vsega začetka ameriško podcenjevanje (vsaj vodilnih kadrov) vietnamske žilavosti, vztrajnosti in vdanosti idejam revolucije in volje za nadaljevanja tega procesa. Podcenjevali so tudi močno podporo partiji med ljudstvom na Severu, obenem pa nikakor niso uvideli, da je ljudstvo na Jugu veliko bolj pasivno in zadržano do kakršnekoli podpore centralni vladi, še posebej ob močni prisotnosti Vietkonga na podeželju. ZDA se nikakor niso mogle znebiti stigme »tujji zavojevalec«, ki jih je venomer ovirala in preprečevala, da bi jih ljudje podprli. Američani nikakor niso uspeli osvojiti ljudskih src za saigonsko vlado, ki je s svojimi dejanji ljudem dajala zelo malo razlogov za priljubljenost.

Narava psiholoških operacij otežuje vsakršno evaluacijo njihovega uspeha. Študija iz leta 1968 je pokazala, da je na nič manj kot 90 odstotkov anketiranih vplivalo, kaj so prebrali, 96 odstotkov jih je videlo letake PSYOP, 91 odstotkov jih pa jih je slišalo propagandne radijske programe. Za ameriške psihološke operacije PSYOP v Vietnamu zatorej lahko trdimo, da so bile precejšen uspeh, čeprav morda samo začasen (Tucker 1998: 342).

Vprašanje je torej, kaj bi Američani lahko storili bolje. Danes so stvari seveda drugačne, tehnike in metode so veliko bolj razvite, medijev je več in so tudi precej drugačni, v 60-tih pa je bila ta vrsta nekonvencionalnega bojevanja še bolj v povojih. ZDA bi težko očitali neangažiranost, ker številke same kažejo, da so veliko poizkušali in se trudili. Svoje je verjetno prispevala precejšnja neusklajenost med posameznimi službami, kot sem omenil, v nekaterih enotah poveljniki tega segmenta bojevanja sploh niso jemali resno.

Kot enega pomembnejših vzrokov, da vse skupaj ni bilo tako uspešno, kot bi lahko bilo, naj navedem tudi kratek rok služenja v enotah PSYOP. Po enem letu, ko so se novinci pravzaprav šele dobro vključili in začeli bolje razumevati proces dela, so namreč pripeljali nove rekrute, stare pa so poslali nazaj v ZDA.

Medtem ko vsi govorijo o težkem porazu ZDA, o vojni, ki so jo Američani sedaj že kolektivno pozabili (mlajše generacije menda sploh ne vedo, na kateri strani so se borile ZDA), Chomsky (v Shah 2003) zavrača tezo, da je do Vietnama prišlo zato, ker so ameriški voditelji z dobrimi nameni in v dobri veri sprejemali napačne odločitve. Njegova trditev je, da je šlo za dobro premišljene strateške imperialistične interese.

Williamu Blumu (v Shah 2003) pa se celo zdi, da v ZDA vojne v Vietnamu niti niso izgubile, vsaj neuradno ne, saj je bil ameriški cilj – preprečiti razvoj revnega Vietnama v regijsko velesilo – dosežen. Vietnam je potreboval ogromno časa, volje in napora, da se je vsaj približno postavil na noge. Posledic grozovite vojne pa se seveda nikoli ne bo dalo dokončno izbrisati.

Tvorci ameriške politike so po koncu 2. svetovne vojne omenjali in svarili pred teorijo domin, po kateri naj bi novonastale države tretjega sveta potem, ko so se osamosvojile od kolonizatorjev, ena za drugo kot domine padle pod vpliv Sovjetske zveze. ZDA so se tega zelo bale, zato so širom sveta aktivno podpirale različne režime v njihovem boju proti domačim levičarskim gibanjem.

Blum omenja »netradicionalno« teorijo domin, katere značilnost je v tem, da tu potem ne gre toliko za politične interese (padec države v komunizem, ostale sledijo), ampak gospodarske koristi (pomembne surovine in s tem potencialno velik razvoj, ugodna regijska lega za razvoj), pa tudi možen premik Vietnama pod okrilje razvijajoče se Japonske, do česar potem seveda ni prišlo.

Ena od glavnih uradnih teorij, zakaj sploh so se ZDA vmešale v vojno, to je teorija domin, se zagotovo ni izkazala za pravilno. Čeprav je Vietnam na koncu »podlegel« komunizmu, pa se to kasneje ni odrazilo na sosednjih državah in še naprej, česar so se ZDA tako zelo bale. Vietnam se

po vojaški zmagi tudi ni priključil komunističnemu bloku tako, kot so mnogi pričakovali, temveč je šel svojo pot, podobno, po kakršni je pod Titom šla SFRJ.

Sklep

In vojne je bilo konec. Vojne, ki je bila po vseh zahodnjaških vojaških standardih in tradicijah 20. stoletja nekonvencionalna. Gverilska vojska iz nerazvite kolonialne družbe, ki se je zdela primitivna po orožju, taktiki, bila brez modernega transporta, ognjene moči in letalstva, ki se je izogibala neposrednemu in odkritemu spopadu. Moč, element presenečenja, prevara in zaseda. Revolucionarno vojskovanje, podprto z izrazitim nacionalizmom, ki ga lahko razumemo. Takemu načinu vojskovanja bi se bilo treba prilagoditi. Poskušali so Kitajci, Japonci, Francozi in ZDA. Očitno se niso dovolj prilagodili, očitno niso imeli dovolj močne volje, src.

Francozi so svoji vojni v Vietnamu rekli »la guerre sans fronts«, vojna brez frontnih črt. Američani so svojo vietnamsko izkušnjo opisovali kot omejen konflikt, zunanje podprto komunistično vstajo ali preprosto samo z izrazom gverilska vojna. Za Hošiminhove enote, za borce, ki so branili svojo deželo in jo skušali enkrat za vselej združiti v eno in neodvisno državo, pa je bila to vedno ljudska vojna, vojna za njihove domove in družine.

Jeklene volje vietnamskega ljudstva niso uničile niti ameriške bombe, še manj pa ameriške besede. Stanley Karnow, vojni dopisnik iz Vietnama, je stvari videl takole: »General Westmoreland ni razumel – niti ni razumel nihče drug – da ni bilo točke, na kateri bi jih zlomili. Namesto da bi mi razbili njihovo moralo, so oni razbijali našo.«

Potemtakem lahko rečemo, da propaganda ni bila uspešna? Zelo težko, saj različne raziskave trdijo, da je bila uspešna. Številke in podatki to dokazujejo, prav tako tudi pričevanja ljudi z nasprotne strani, ki so priznali, da jih sporočila niso pustila ravnodušnih. Marsikoga so tudi prepričala, nekateri pa so preprosto samo vzeli denar.

Do danes so se ameriške propagandne tehnike in metode zagotovo še precej bolj izpopolnile, zato ne bi bila pretirana trditev, da bi bili z današnjim know-how-om Američani lahko veliko bolj uspešni, seveda pa ostaja odprto vprašanje, v kolikšni meri.

Od vietnamske vojne do danes med vojnami, v katere so bile vpletene oborožene sile ZDA, posebno mesto zavzema vojna proti terorizmu. Njen razmah je bil opazen po terorističnih napadih na New York 11. septembra 2001, predstavlja pa izjemen primer uporabe propagande, prek katere je Bushevi administraciji spomladi 2003 vanjo spretno uspelo vplesti tudi napad na Irak.

Literatura / viri

1. Bowman, John S. (2005): *The Vietnam War Almanac*. New York: Barnes & Noble, Inc.
2. Chandler, Robert W. (1981): *War of Ideas: The U.S. Propaganda Campaign in Vietnam*. Boulder: Westview Press, Inc.
3. Chomsky, Noam (1985): *American Foreign Policy*. Dostopno na <http://www.chomsky.info/talks/19850319.htm> (11. junij 2007).
4. Chomsky, Noam (1985): Intervention in Vietnam and Central America: Parallels and Differences. *Monthly Review* 37(4), 1–29.
5. Chomsky, Noam (1975): *The Meaning of Vietnam*. Dostopno na <http://www.chomsky.info/articles/19750612.htm> (11. junij 2007).
6. Ellsberg, Daniel (2002): *Secrets: A Memoir of Vietnam and the Pentagon Papers*. New York: Penguin Books.
7. Fowler, Will (1983): *The Vietnam Story*. Secaucus: Chartwell Books, Inc.
8. Hall Jamieson, Kathleen (2007): Justifying the War in Iraq: What the Bush Administration's Uses of Evidence Reveal. *Rhetoric & Public Affairs* 10(2), 249–274.
9. Jenkins, Brian Michael (2005): *Strategy: Political Warfare Neglected*. Dostopno na <http://www.rand.org/commentary/062605SDUT.html> (20. avgust 2007).
10. Knightley, Philip (1981): *Prva žrtev*. Ljubljana: Borec.
11. Kotnik, Igor (1997): The Use of Language in Propaganda. V Marjan Malešič (ur.): *Propaganda in War*, 134-156. Stockholm: Styrelsen för Psykologiskt försvar.
12. Lockett, Sue, David Domke, Kevin Coe in Erica S. Graham (2007): Going Public, Crisis after Crisis: The Bush Administration and the Press from September 11 to Saddam. *Rhetoric & Public Affairs* 10(2), 195-220.
13. Malešič, Marjan (1997): *Propaganda in War*. Stockholm: Styrelsen för Psykologiskt försvar.
14. Martin, Andrew (1993): *Receptions of War: Vietnam in American Culture*. Norman: University of Oklahoma Press.
15. Nalty, Bernard C. (2000): *The Vietnam War*. New York: Barnes & Noble, Inc.
16. Page, Caroline (1996): *U.S. Official Propaganda during the Vietnam War, 1965-1973: The Limits of Persuasion*. London: Leicester University Press.
17. Pečjak, Vid (1994): *Psihologija množice*. Ljubljana: samozaložba.

18. Rouse, Ed (2003): *Psychological Operations*. Dostopno na <http://www.psywarrior.com/index.html> (6. junij 2007).
19. Shafer, D. Michael (1990): *The Legacy: The Vietnam War in the American Imagination*. Boston: Beacon Press.
20. Shah, Anup (2003): *Media, Propaganda and Vietnam*. Dostopno na <http://www.globalissues.org/HumanRights/Media/Propaganda/Vietnam.asp> (13. maj 2007).
21. Shah, Anup (2005): *War, Propaganda and the Media*. Dostopno na <http://www.globalissues.org/HumanRights/Media/Military.asp> (13. maj 2007).
22. Slovar slovenskega knjižnega jezika 1997. Ljubljana: DZS.
23. Splichal, Slavko (1975): *Razsežnosti politične propagande*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
24. Šiber, Ivan (1992): *Politička propaganda i politički marketing*. Ljubljana: NIP Alinea.
25. Tucker, Spencer C. (1998): *Encyclopedia of the Vietnam War: a Political, Social, and Military History*. New York: Oxford University Press.
26. Verbinc, France (1971): *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
27. Vreg, France (2000): *Politično komuniciranje in prepričevanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
28. Zarefsky, David (2007): Making the Case for the War: Collin Powell at the United Nations. *Rhetoric & Public Affairs* 10(2), 275–302.

Filmi

1. Davis, Peter (1974): *Hearts and Minds*. BBS Productions
2. Green, Sam in Bill Siegel (2002): *The Weather Underground*. The Free History Project.
3. Morris, Errol (2003): *The Fog of War: Eleven Lessons from the Life of Robert S. McNamara*. Sony Pictures Classics.